

సెట్టిబలిజనంఘసేవ

గ్రంథకర్త
పాలవెంకన్న

సెట్టిబలిజనంఘసేవి

ప్రథమకాండము

(పదకేసు—సంగ్రహము—కెట్టిబలిజనంఘసేవి)

ప్రవేశము—సంగ్రహము—కెట్టి

అడ్డ—సంఘపరిస్థితులు మధ్యనండి నాన్పిస్తే సేవి మరలుకొంద
మన్నును వెనుకకు పోగొట్టుకుంటాను. నానుచాను విషయములు
గూడగలగు భయంకరముగా నాన్పించుచున్నవి.

గీ. చకువు పగలు ధైర్యశత - సహనసేవి
సన్నగిలి క్రూరుచున్న యీ - సమయమందు
హృదయవేదమునలోన - బాగులుగన
సంఘదుస్థితి తలపోయ - జరుగెడలేదు.

కాని యిందు కేను మార్గములు మాత్రమే నాహృదయ
ముగకు గోచరుచున్నవి. ఉద్యోగప్రయత్నమును వీడి సంఘసేవ
జేయుటొక మార్గము. ఉద్యోగమునందుండియే సంఘసేవకై పాటు
పడుట కష్టమైనదాము. ఇదిమాత్రము సుఖసాధ్యమా? ఒకటి
కఠిన సామాజికవృత్తిగల కాలిబాట. కష్టమని రాజులెన్నెము. అయి
నను ప్రస్తుతావస్థయట్టి మొదటినున్న సేవయెన్నో సుఖసాధ్యముగా
నాన్పించుచున్నది. కాని మేము?

సీ. కలవారు చకువక కడు ? పద్రులు లే
విద్యలో నగిన కో ? పనిలులే
కులగౌరవము లో ? కులగౌరవముగూర్చి
బాగుగా నలపోయ ? నాగులే

పరసహాయార్థం సంభావితమగుగూర్చి
 సమతనారయః పూజ్యః తములు లేక
 ఆత్మాభిమానం సంభావితం పరస్పర
 విశ్రాంతి నోరు వా రలును లేక

గీ. జాతి హీనతచే గృంథంభావితం గూర్చి
 యువకులున్ సంఘనాయకు లొకటిగాఁగఁ
 జేరి పూనికతో బని చేయుకున్న
 నున్న గాకొండు కీర్తియే మున్నగింక;

జేతనేనాపరాయణులు ఉద్భవించిన భారతమాతృ పవిత్రగర్భ
 మున సంఘనేవాదురంధరులు ఉద్భవించు భాగ్యము సెట్టిబలిజ సంఘ
 మునకు బట్టినది గాదు. కనుకనే యిట్టి దీనశతకు సంఘము పొప్పడ
 వలసి వచ్చినది.

ఎడతెగని విద్యాబుద్ధులతోడను మొక్కవోని పౌరుషప్రప
 త్తులతోను గిళలు నిండిన యశః కాంతులతోను దులఁదూగు
 భాగ్యము సెట్టిబలిజ సంఘమున కెన్నడైన పట్టునా? అయ్యో!
 ఎక్కడి భాగ్యము?

గీ. భాగ్యభోగ్యంబులున్నట్టి వారలెంత
 అన్న నేమగు? నాల్గియ యువకతతికి
 విద్య యొక్కింతయైనను వెలయునట్లు
 పాటుపడలేరి కులమెట్లు పైకివచ్చు.

విద్యావంతులను సామాన్యమాలవాదనకు యువకు లీకార్యరం
 గమున ముందు కాబిడవలయును. ఉదారస్వభావులగు ధనికులీయుఁడవు
 మును ప్రోత్సహించవలయును. ఎన్ని చెప్పినను స్వకులకులాభిమానశౌర్య
 ధైర్యాదుల నలరాని మానవహృదయమే హృదయము. స్వీయసంఘ
 భ్యుదయమునకై వినియోగింపఁబడు జన్మయే యుత్తమజన్మము.

ఆ. వె. అరయ సంఘసేవ ! యన్నింట నుత్తమ

మార్గ మనెడు నలుకు ! మనసిందలఁచి

ఎసఁగ బురుహస్పతి ! మెత్తిన నరచీల

చేయవలయు నంఘ ! సేప కొంతి.

(అటునిటుచూచి ఎప్పుడో వచ్చుచారు.

[ప్రవేశము. పురుషోత్తమ చక్రవాణిశబ్ది]

చక్ర—పురుషోత్తమా ! నాకుఁ గొంచెము పనియున్నది. తొంద

రగా బోవలయును నుతి యొక నాఁ కలిసి కొందఱు.

పురు—సిరిగలవానికిఁ బనులకే నలోటు. ఎరుగుదు న్నేహితులుగల

మీకుఁ దిరిగి యొక్కడ. పను లెల్ల కాలముండును. తుణసాఁ

గు. వెళ్లవచ్చును.

చక్ర—ఆగుటకేనిగాని, యీవేళ మేము గొత్తైహాతుల పందెము

పట్టినాము. ఇప్పటికే వేళ మీడినది. నాకొత్తకై చాలనుంది

న్నేహితులు వేచియుండును. తుమించుడు. మఱొకసారి

కలిసికొందును.

పురు—మీ రట్లనిన సేమందును. సరే మీచిత్తము.

(చక్రవాణి సిమ్మలుంచును.)

ఖడ్గ—(ఆశ్చర్యముమీర ? తినలో) ఏమిది. ఆ సుందరవిప్రహమా.

భీతినగలిగించు బూడిదశరీరముతోఁ దూలుచు నోలుచున్నది.

(కాశముగా) మిత్రమా ! మీవెంటవచ్చిన నూ యందఁగా

దెవరు ?

పురు—నువవారే !

ఖడ్గ—మనశాభయులా ?

పురు—అవును.

ఖడ్గ—చేరు.

పురు—చక్రపాణిశెట్టి.

ఖడ్గ—బలే! మరివారి శరీరాకృతి భయంకరముగా నున్నదేమి?

పురు—భయభక్తులులే.

ఖడ్గ—అనగా.

పురు—ఏమున్నది. అబ్బాయిగాని ఆగర్భశ్రీమంతులు. చదువునం
ధ్యులన్న రుచింపవు. అటపాటలన్న ఆసక్తిమెండు. కోయన్న
కోట్లకొంది స్నేహితులు. ఉదయము మొదలు రాత్రివరకు
విందులు వేసుకొని. అందులను నందలు వేలు ఖిన్నులు.
విందు లెక్కవైతే పూట ముందు చిందులుకూడ అధికమగు
చుండును. ఈ పూట యూలలలో నొకగ్గా సేకవగా శగిలి
నట్లున్నది. దాని ప్రభవమే యీవైభవమునకు భయంకరా
కారిమునకుఁ గాఁగా . ఒకప్పుడు దానిలో నైకిలుపై
నుండి పడినందున గల్గిన పాటిద.

ఖడ్గ—(తినులో) అక్కటా? ఆగర్భశ్రీమంతుని కుండవలసిన లక్షణ
ములాయివి. ఓపకాశ్చరా? ఏమి సీమస్మిచ్చిము. పక్షి పాతిము.
గీ. చూడ ముద్దులమూలయా? సానునిచ్చి
వలయునంతటి సుందర ! గలుగుజేసి
యకట యివనితుజేయగా ? సగునెనిక
సంఘమునుగూర్చి నేవలు ? సమపసిక?

(ప్రకాశముగా)

మిత్రమా! వారితో నొకసారి కలసిపోతూడుట కవకాశము
దొరకునా?

పురు—దొరకకేమిగాను చెడుస్నేహితులు చెంతనున్న వీలుపడదు.

ఖడ్గ—సంఘదు స్థితి? గూర్చి ఎన్నడైన చింతనీయునా?

పురు—నరి. తనస్థితిగూర్చి చింతించిన సంఘమునుగూర్చి విచారిం

చినంతఫలము. ఏదో మనవెట్టిగాని విషయభోగలాలనులగు వారి కీయవస్త్రలన్నియు నెందులకు. ఎవరేమైన వారికేమిగా వలయును. చింతించుటసంగతి యటుంచి కన్నెత్తిగాంచుటకుఁ గూడ వారికిఁ దీరికయుండదు. అంత అగత్యముగూడలేదు.

ఖడ్గ—అట్లనెలచు. ప్రయత్నించి వారియభిప్రాయమును దెలిసి కొనిచి దే ఇదిమిత్యమని నిర్ణయించుట కష్టముగదా ?

నాగు—అదికూడ నైనది ఏ సంగతి మీకే తెలియగలదు.

ఖడ్గ—మిత్రమా! మీరెవరియై నిజమే. క్రమశిక్షణలేక నేర్చిన యశ్రువు ప్రవర్తనలకు విద్యావిహీనతయే కారణము. కాని శిక్షణలేనివారి యచి విరోధి సంపదమూలమెట్లగును. ధనవంతులై విద్యావంతులైన మహనీయులెందరు లేరు. సద్గుణసంపత్తులగు నెలవరుచుకొనవలయుననుపట్టుకల యువకునందును, తమబిడ్డలను ధీమతులుగను, విద్యావంతులుగను, చేయవలయు నను సభిలాష తల్లి, ప్రభులయందును, నున్న నేగాని తాముగాని సంఘముగాని ధర్మశాస్త్ర గాంచుటెట్లు? చనివి సర్వస్వము నెరింగి సంస్కర్తలై సంఘమును సైకిలేవలసిన ధీశాలురగు యువకులే యుట్టివిషమచురులై తమమునఁ జిక్కుకొని తమ భోగ్య భాగ్యములను కాఫీహాచుకృష్టకు, కపటన్నేహితులకు, విదేశ వస్తువులకు, విక్రీబుడ్లకు, వేశ్యలకు వెట్టి మొట్టివనులకు వెచ్చించుచున్నప్పుడు సామాన్యుల ననవలసిన దేమున్నది. సంఘదుస్థితికి విచారించవలసిని దేమున్నది. ఇట్టిదుర్వ్యసనముల నుండి విరచించి ప్రతివారును సంఘసేవ కుషక్రమించకున్నచో భారతజాతీయ సిర్మాణమున నీసంఘము తలపెత్తుటకే తావుండదు. సరే? ప్రస్తుత మీవిషయము లట్లుంచుదము. గాని యిక మనభావి కర్తవ్యమేమి.

పురు—ఏమన్నది. ప్రచారమే?

ఖడ్గ—ఊరక తిరిగినచూత్ర మేమిలాభము. మన యుద్యమమును ప్రోత్సహింపజగిన ధనవంతులను మనలోకలసి పనిచేయు నాయకులను ముందుచూడవలయును. పిమ్మట విద్యాది విషయములపై సుప్రబోధము సాగించవలయును. దానిలోగాని యానంఘము నావరించిన యజ్ఞానపిశాచ మనుగంటున నా నమ్మకము.

పురు—నేను అట్లే యూహించితిని. అజ్ఞానతిమిరుమునకు విద్యాభ్యాసమే నిర్మలసూక్ష్మాకాంతి.

ఖడ్గ—ఊహలు బాగుగనే యున్నవి. ఉద్యమమో!

పురు—అదియు జయప్రతిముగనే యున్నది. మొన్నటి నాపర్యటన మున నొకమంచి సంఘాభిమానిని సంపాదించితిని.

ఖడ్గ—పేరు.

పురు—దురౌదరుడు.

ఖడ్గ—వారియుదంతము.

పురు—రంగయ్యగారను ధనికునికి హితవౌనంగుమంత్రి. మంచివక్త, శ్రీమంతుడు, పలుకుబడిగలవాడు. వానితో మనయుద్యమమునుగూర్చి మాట్లాడితిని. చాలయుత్సాహమును చూపుచు రంగయ్యగారికిసంగతి నెరింగించి, తమశక్తివంచనలేనివిధమున పాలుపడుదునని వదించిరి.

ఖడ్గ—అట్లయిన సంఘప్రజలు చాల సస్పృహవంతులే? రంగయ్యగారినిగూర్చి నేనుకూడ వినియుంటిని. భాగ్యవంతులు పూనుకొన్న నేకార్యము జగగకుండనుండును.

[ఇంతలో నొకవ్యక్తి ప్రవేశించి] ఖడ్గ—వారాయన సెట్టిగారి కొరకెవరో నిరీక్షించుచున్నాడు. [అని నిష్క్రమించును]

ఖడ్గ—నాకొరకెవరో వచ్చియున్నారట. ఇక నే సెలవుగైకొందును.
నేనివరిసరగా ముందు ప్రచారముచేయుదును. గాని మీరు
సూత్రము చేయవలసిన పనులయం దేమరకుండు.

పురుష—ముందు నాధర్మమును నెరవేరినదిచే అన్యముచూడను.

ఖడ్గ—అదివ కావలయును.

(నిష్క్రమించుచు.)

పురుష—అహ! ఏమియోగ్యశ. హృదయమున నిట్లుండవలయును.
ప్రజాసంక్షయము నింత గాఢసంఘాభిమానమున్నచో సంఘ
సాభాగ్య మెట్లుండెడిదోగదా? కార్యదీక్షాతర్కరుడగు నిట్టి
మహానియుని గన్న తల్లిదండ్రులెంతయు నదృష్టవంతులు.
తల్లిదండ్రులే కాదు సెట్టిబలిజసంఘముగూడ చాలనదృష్టము
చేసికొనినది.

సీ. చదువు కూడ్చెట్టునా? చదువక మావార

లవనిపై బ్రదుక రే? యనెడివారు

కడులుబులై కన్న? కొడుకులం జదివింప

వ్యయమగునని లోన? వగచువారు

సంపదగలమాకు? చదువులేలయని వృథా

పోమరులై యింట? జోగువారు

పాపకార్యములకై? భాగ్యమెల్లను గంగ

పాల్చేసి కీరితి? బాయువారు

నగుచు నెందటో వర్తిల్లు? నదనునందు

దూర్భరజ్ఞానతిమిరంబు? తొలగజేయ

రచినమానుడు ఖడ్గనా? రాయుండు

భాగ్యవశమున గాక? సంప్రాప్తమగునె?

పూవునకు పుట్టుకయందే పరిమళముండును. జన్మముతో
వచ్చిన యీతని యసాధారణ సామాధిమాన ముగ్ధుతోపోసిన
పాలవలె జీర్ణించి యున్నది. చిన్ననాటనుండుము “నాసం
ఘము” “నావజ” యను పాటతప్ప వేరుపనిపై నీతని
దృష్టి పోవనేలేదు. బడినైనను బయటనైనను జాతీయనిర్మాణ
కార్యక్రమమును నూహాశరంగముల నూగులాడుటయే యీ
తని నిత్యకృత్యము. దైవమీయుద్యమమును జహ్నుపద
ముగ నకపించుగాక! సాక్షియగు హింసచరములను సాత
ముగ నాచరింతురుగాక! నే నిక సరగి మరొకరుని గలసి
కొందును.

నిష్క్రమించును.

నెట్టి బలిజ సంఘ సేవ

ద్వితీయాంకము

రంగము—పురవిధి

(ప్రవేశము—ప్రకాశిసెట్టిగారా)

ప్రకాశి—(ప్రవర్తన కొకరియనుమతి యెందులకు. నన్ను పిచ్చివాడని శుభముని యనుకొన్నంత మాత్రమున భయంగా? బుద్ధి పోనలు. ప్రపంచములో నందఱు నరికనున్నారా? ఎవరియిష్ట ముగారిది. ఎవరిపిచ్చు వారి కానంతమా. పిచ్చవమిటి వాళ్ళ మొఖము. చవటబుట్టలు తెలిసికొనలేక ఏదో చేసుకొనుచును. తిని కూర్చుండలేక పుచ్చున్నలు సంఘభిక్షాననుచు నున్నబండలని ఎగిటి ఎగిటి పడుచున్నాను. వీరూ! సంఘమును గాఢచేయునని చూచుచు గాక.

(ప్రవేశము—దుర్రోదరుడు)

దుర్రో—(శివలో) అదుగో తెలివిశక్తు న నన్యసి. ఏదో గొణుగు చున్నచున్నాడు. నమిపించి నుండి తెలిసికొందును. (ప్రకాశ ముగా) చక్రపాణిసెట్టిగారా! ఎట్లయో యాలోచించు చున్నాను.

ప్రకాశి—అలోచనకేమిన్నది. నా భిక్షానమే లేదు.

దుర్రో—అదేమిటి? తమకే? ఎంతమాట? ఎవడా అన్న దుర్మార్గుడు.

ప్రకాశి—దుర్మార్గుడో నన్మార్గుడో? పేరు తెలియదు. అదికొను చున్నాను.

దురో—నరి, నరి. తమవంటి మహానుభావులనే. ఎవతో తుంటరి
వాండు. తమనంగతి తెలియనివాండు అనవలెగాని తెలిసిన
వాల్లెన్నడు ననరు.

చక్ర—పైగా పిచ్చివాడినన్నారట.

దురో—వాల్లే పిచ్చివాండు. అయినా గాంధీమహాత్మునంతటి వారినే
పిచ్చినాడని యంటుంటే మీకు వచ్చినగా? ఇంకొక నంగతి.
సంఘాభిమానమేమిటి. అదియొక పిచ్చి.

చక్ర—అదేనా యూహ!

దురో—నిజము. ఈ రోజులలో యీ సంఘాభిమానములు సంఘో
ద్ధరణలు ఇవి వుంచుకొంటే వ్యవహారములు జరిగినట్టే. ఎవ
రైనా పనిపాటలు లేనివాళ్లు యిది యొకపని కల్పించుకొని
సంఘముకోసరమూ, సమాజముకోసరమూ పాటుపడనలెనన్న
ట! ఆభ్యంతరమేమున్నది ప్రాణములను ధారపోయటకు సిద్ధ
ముగా నున్నామని చెప్పనలెను. వారు చెప్పుమాటలను భక్తి
శ్రద్ధలతో వినువారినలె నటించి, సుధ్య మధ్య రానివచ్చు
నప్పుడు, తలయూపుచు యీచెవిని విని ఆచెవిని విడిచిపెట్ట
వలయును. చూడు చెప్పినను నోరు విడువవలయునేగాని చేయి
విడువరాదు. ఇంతకూ ఏ ఎంత కాగొడుగుపట్టుకొనేర్పుతో
వలెను

చక్ర—తమక నీసంగతి నే మీకు చాలమందికి చెప్పియున్నాడు. నే
నన్నటివారిడియు ఆప్రకారమే నడుచుచున్నాను.

దురో—నుంచిన. మీరది గ్రహించి యాచరించు పాటితెలివిగల
వారని నే నెరుంగుదును. దానికేమి గాని సంఘము నొకట
బాగుచేయునదేమున్నది. దానియంతట నదియే బాగువలె
వలయును. పూర్వ రీతివయములన్నియు తెలియకయూ

దాని బాగు కొఱకు ప్రయత్నించక విడచుట. పెద్దలకన్న
మనకెక్కువ తెలియునా? నమందురు.

చక్ర—చిత ము, చిత్తము—ఆరోజులే సుందనట.

దుగ్గో—మంచిది నమ్మించిన నోమి చాలమంచివి.

చక్ర—అవును. తనువంటి పెద్దలవల్ల విషయమైనా?

దుగ్గో—అందుకని నునకొడుకు ఈలేనిపోనిగొడవ. కడుచులోనిట్లు
కొలకకుండ హాయిగా కామునిపక యీకొరిగాని ప్రయత్న
మును సప్రయోగము లొనరించులు ఎందుకు. ఎవ రేగోతులో
నిని మనకేది కావలయును. మ కుచుత్రమీ యాధిక్య
మునకు లోని లేకుండ నిగిసిపాడు. అదియే సంఘాభిమా
నము. (అటువలెచూడ తనలో) అదునో పునఃప్రేరేపితం. నా
కొఱకు కాబోలును నమ్ముచున్నాను. రింక మ్యగానో నే
నెదియోచెప్పి మనలోకార మి జేయుచుగలనని వీని
యూహ. అందుకు శత్రు నేగోక గాథ సంఘాభిమానినని
వీని తొందచుచున్నాను. సకే! గామనోభావమును వీరికెంత
మాత్రమును తెలియకుండగ నే నికొంచవలయును. నడించిన
గాని యీకాలమును నలునులో తొలుటకష్టము. ఇది
కథమార్చి వేరుచాచి బట్టినగాని పరిస్థితులు గూఢముగా
నుండజాలవు. (చక్ర చాణేసెట్టి రుద్దేశించి) పెట్టిగాను! సంఘాభి
మానమున మిథిధాన్యప్రతిమునందముమా! సంఘాభి
మానియన నెట్లొండవలయునో తెలియునా?

సంఘాభిమాని తన సంఘములు పెట్టుబాధలకు నోర్చి తన
సంఘాభివృద్ధికై పనిచేయవలయును.

తెలిసినవా? సంఘాభిమానియొక్క కష్టతరకార్యమును.

చక్ర— అబ్బో తెలియకేమి! యిట్టికష్టము లుండవలచేతనే సులభ

మార్గములలో ప్రవేశించితిని.

(చుర్రు బోర్లముడు ప్రవేశించును.)

(తనలో) యీశంఘ సంగమసంబంధమును ప్రవేశమును సాగించు చున్నట్లున్నది. సమీపించి ((ప్రకాశముగా) ఆశ్చర్య! సంఘభిన్నత్వకై తాముగైకొను శ్రద్ధకు శ్రీమదు శృశిజ్ఞ తాపూర్వక మననములు.

దురో—సరిసరి; యితమాత్రమునకేనా! ఇదియేమంత శ్రమతో గూడిన పనియని. స్వాగత్యగుణై సర్వస్వమును త్యజించి యహోమాత్రములు సంఘభిన్నత్వకై వాడుకను తమవనాటి మహాముల మోలని. శ్రీశాస్త్రీయము. అయినను సెట్టి బలిజ సంగమమునకు ముగిసిన మౌనముతో సహాటి సంగమనేపై నను చెయలేసినట్లు కేళిబ్రదుకు. ఇందులకు సరిగల మెరుగులకు. మ సంగమము, మనసంగమ ప్రజనుగూర్చి మనము చాలుననియే మరయునో వినిభిన్నత్వకై వాడుకను వాడవరా?

పురు—మేము చేయు పనిగూడ కీర్తిగా గొలుగదా. శివంతట తామెల్లగు శ్రద్ధవహించి పట్టుదలతో పనిచేయు నెడల యచ్చికాలముననే సంగమ మత్వస్థితనశకు రాగలదు.

దురో—నిజమే? ప్రతివారిను యీ కీమయమున పట్టుదల వహించి తీరవలయును. నను మాత్రము శరీరమున శక్తియున్నంత వరకు, యీశ్వరండిచ్చిన యీ యల్పజ్ఞానమును సంగమాభివృద్ధి కుపయోగించుటకు బూనుకొంటిని. దైవ మేమిచేయ నున్నదో మాత్రము తెలియదు.

పురు—సత్కార్యములకు దైవమునుకూలుడుగనే యుండును. ఇంత వరకు మన పని శంతిరాయములు లేవు. అందునను సక్రమమైన

- యాయుద్యమము, తమవంటి గాఢ సంఘాభిమానులతో
గూడిన పని జయప్రదముగ జరుగుననియే నా నమ్మకము.
- దురో—కేను మట్టసి యూహించుటకు వీలులేదు. భావిస్థితినిట్లు నిర్ణయించుట కష్టముగదా!
- పురు—మీరనినదియు నిజమే? కాని శుభమనిగదా నమ్మకము.
అయిన నాని ముంచిచెడ్డల నిర్ణయమునకై యిప్పుడుచింతించు
టెందులకు? అవచ్చుము దైవాధీనములేగాని తమకు గంగయ్య
గాఢాశో నేమైన మాట్లాడితిరా?
- దురో—అబ్బో యింతకాలమా? అంతయు నిదివరకేమైనది.
- పురు—అట్లయిన కొంతసాధ్యమైనన్నమాటే.
- దురో—ఫలించునా లేదు. చాడుచూ గాలేదు. నేను చెప్పుట వాగు
వినుటమంత్ర మైనది.
- పురు—అట్లనుచుంటిరేను.
- దురో—ఏమియు లేదు. ఇంకఁగా కొంత నావకాశమున్నగాని కార్య
నిర్ధకము. పట్టినది మాత్రము పని జరిగింతును.
- పురు—ఖడ్గనారాయణస్వామిగా రీవిషయమై రంగయ్యగారిని కలసి
కొనవచ్చునా?
- దురో—ప్రస్తుతియు వలదు. నేను మరియొకసారి మాట్లాడినపిమ్మట
ఏగవచ్చును.
- పురు—చిత్తము. మీయాస్తిప్రకారమే చేయుదుము (చక్రపాణి
సుద్దేశిని) సెట్టిగారూ తామీయుద్యమమున శ్రద్ధగాపని
చేయువలయునని ప్రార్థించుచున్నాను.
- చక్ర—(అవశ్యమిహ) అట్లేచేయుదును.
- దురో—ఆసంగతినే మీ కింతకుపూర్వము నుండియు బోధించుచు
చున్నాను.

పురు—చానంతోవము. మీ మిత్రులను గూడ నీ ప్రచారములో పనిచేయ ప్రోత్సహింతుని తలంతును. నే నీదినము ప్రచారమునకు చాల గ్రామము లంగవలసియున్నది. తమ దర్శన మింకొకతరి చేయుదును సెలవా ?

(నిష్క్రమించును.)

దురో—(ఇందుకి శయోచించి) చక్రపాణి! తెలిసిందా ? వియు గంతము. ప్రచారము చాలవగలు విజృంభించి బలముగ చేయున్నది. ఉద్యమ సంఘానికి సామూహముగ చిత్తీశానాగుచున్నదినియే చెప్పనమ్మును. దీని ఫలితము ఏదైనా శుభై ప్రతి యనాచుకొడును క్త వర్తమాన బోంట్ల యభివృద్ధి కడ్డు గులుచుందొరొ. ముట్టి యుద్ధము నూటి ట్లక పైకి రావచ్చుతి మా వాసులందు మన యూటలు నాగిగావు. కనుక దీని కంతరాయములు గలుగు నుపాయము తీరవలయు లోచించవలయును. లేకున్న కొంగహు మునుగగలవు.

చక్ర—న్నేమి నేయుమన్న సదా చేయుటకు సిద్ధముగా నున్నాను. అగ్నిలో నుండునున్న నుండును.

దురో—మీ యుద్ధ విముగము సెభాష్. నిరంతరముగ వచ్చు మాట నే నానుచును. సశే, నే నిప్పుడు రంగయ్యగారిలో మాట్లాడ నే వలయును. సమయమరిసి మీకు కలుగుచేయుదును. ఈ పవయమై మీరు కూడ శిగు ప్రయత్నములో నుండవలయును.

చక్ర—తమ యాజ్ఞానుసారము చేయునాడ.

దురో—యిందుక త ముందుకునకువచ్చి (శివలో రంగయ్యగారిని కలసి) నుటకు ముందరికికి బోయివచ్చెను.

(నిష్క్రమించును.)

కన్యశ్రము

రంగము దుగోదరుని యిల్లు.

(ప్రవేశము—సుహా (స్త్రీ))

సుహ—ఈ యజ్ఞానదశయు, నధోగతియు నెన్నటికో నూపుమాయుట మానుట కేమున్నది మాయకుండుట కేమున్నది.

గీ. అబలలను కష్ట పెట్టుచు / నాత్మగౌర
వంబు కాపాడు కొసలేక / పావనత్వ
మైకమశ్శ్యము విదలయు / నరయ నట్టి
బాతుల కధోగతియె గతి / జగతియుదు.

సెట్టిబలిజ సంఘమానూడ నీ తరగతిలోనిదే గావున నేటికీ నూకమును దాల్చిరి. విద్యావిహీనతచే గలిగిన నీ యుపద్రవ లు శలో దీకునదియుగాదు. ఇంచుక ముంచునకుచచ్చి తీరకేమి. ఇట్టి సెట్టిబలిజసంఘ మస్పృష్టము చేసికొన్నది. మహావక్తయు, గాఢసంఘాభిమానియు సగు ఖడ్గనారాయణుని హస్తగతమైన (ఆశ్చర్యపులకితయై) ఖడ్గనారాయణ నానుధేయము. నామనోదృష్టి నెంతయు నాకర్షించుచున్నది. (అని ఒడలు ఫలకరించుకొని) సంఘము తన యిక్కల్లులనుండి గట్టెక్కగల కాలము సమీపించింది. కాని విజయము కా జన్మ సత్త్వములను కాపాడుకొనలేని కన్య యొకకన్యయా? ఉ. పుట్టుక గాంధీనందులకు / భూరియశంబు తింబు మీఱి చే పట్టగ జెల్లుగాని యొక / పాటికి మీఱు మనోవ్యధన్ సదా? కట్టడి నీచమార్గమున / కాలమి బుచ్చుటకన్న కానలో జెట్టుగఁబుట్టువొందినను / జెంకగవచ్చు నొకత సౌఖ్యమున్.

విద్యపై తలంపు, ప్రేమ, విశ్వాసము విడిచిన కారణము చేతనే సంఘమధోగతిపాలైనది. (ఆశ్చర్యముమీద తనలో) ఏలకో గానీ నామనస్సు ఆందోళన వడుచున్నది. నా వివాహవిషయమైన కఠోరవార్త వినిన దాదియు మనస్సు పరిపరి విభము పోవుచున్నది. కైవసమీచి చేయునో? (అటుచూచి) అనుకో తగ్గడిగా నిటువచ్చుచున్నారు.

ప్రవేశము—దురోదరుడు.

దురో—(తనలో) ఈమరిత యేదో దీర్ఘాలోచనలో నున్నట్లుచూచుచున్నది. సమీపించి (ప్రకాశముగా) అమ్మా! ఏమిటి ఆలోచించుచున్నావు.

సుమ—నాన్న గారూ! ఏమున్నది. సంఘముచూర్చి—

దురో—ఏ సంఘమునుగూర్చి.

సుమ—మన సంఘమునుగూర్చి.

దురో—ఏమని.

సుమ—నా ప్రజ, నా వారు, అరు నభిమానము లేనివారగు నామ మభివృద్ధి నొందుట కవకాశములేకని.

దురో—ఏవ్రేజ

సుమ—సంఘప్రజ

దురో—ఏసంఘప్రజ

సుమ—ఏసంఘప్రజయైనను, అందు కుఖ్యముగ పెక్కివ్రేజ అగు ప్రజ.

దురో—అట్లా! ఈయువదేశ మెక్కడపొందితివి.

సుమ—పత్రికలనుండి, ప్రచారకులనుండి.

దురో—(తనలో) ఈవ్యాధి అంతఃపురాంగవలకు ఈక నంటునని నదే! (ప్రకాశముగా) ఏమిది! యింతటిని లోనగూర్చుండక

యీవిషయములన్నియు నీకెందులకు? భులాభిమానము లేని
చో నీకేమి తక్కువగ నున్నదమ్మా.

సుమ—నాకుఁగాదు.

దురో—మరెవరికి.

సుమ—సెట్టిబలిజ నారీమణులకు.

దురో—అనఁగా నీ యభిప్రాయమేమి?

సుమ—అభిప్రాయమునకేమున్నది. అందఱిని సమస్తప్రీతిఁగాంచి
విద్యావంతులుగ చేయ ప్రయత్నించి వారికి వలయువిధమున
సౌకర్యములఁ గూర్చుచు చుంచుకొనిచే ప్రయత్నించవలయు
నని.

దురో—అలాగునా? అందఱు అందలమెక్కిన మోయువారెవరు?

సుమ—తండ్రి! అదేటిమాట. అట్లయిన నితరు లందలమెక్కురాదని
నూ మీతలంపు.

దురో—ఔను. వస్తానమున నున్నవారి నందేముంచవలయునని.

సుమ—అది విరుద్ధము. పరచింత, పరశ్రేయస్సు కోరనిచాని అస్వా
భావిక జీవితము తలంపవలసినదే. అట్టి యీర్ష్యాపూరితుల
మూలముననే సంఘమిట్టిదుర్గతికి పాల్పడినది.

దురో—(రానిసవ్యసవ్యము) అమ్మామూ! నీవు ఆమదానవుగదా?
నీకీవిషయము లెందులకు?

సుమ—ఆమఁకన్ననే నయపరాధమునకు సంఘాభిమాన ముండరా
దనియూ మీతలంపు. పురుషునకు లౌకికవిషయములవిద్య
యెంతముఖ్యమో, స్త్రీలకు సంఘాభివృద్ధికై యంత యావశ్య
కము. సంఘముయొక్క యున్నతి స్త్రీహాపస్తంభముపై కట్ట
వలసియున్నది. అట్టివారికి సంఘాభిమాన ములవడకున్న సం
ఘమునకు ముప్పువాటిల్లుట యస్మతముగాదు. నీతి, యాచా

రము, మతము, దేశము, సంఘము వీనివిషయమున తెలివి
గల స్త్రీలు తమసంతతిని బాగుచేసినట్లు మఱొకరీతి యాడుచి
చేయజాలదు. యివి తమరెఱుంగని విషయములును గావు.

దురో—నరి, నరి, నీవుచాల గ్రంథములోనికి దిగుచున్నావు. యిక
నది కట్టిపెట్టుము—(తనలో) ఈపాండితీపటిమ నిదివర కెన్న
డెరుగనే ఎరుగను. ఆహా! విద్యయందెట్టి యపూర్వమహాత్మ్య
మున్నది. కనుకనే స్త్రీలకు విద్యకూడదని పెద్దలుద్దేశించిరి.
అయిన నాప్రసంగ లిప్పుడెందులకు? గాని,

అమ్మా! ఆవిషయములు మనకెందులకు గాని—నీ వివాహసంబంధ
మైన మొన్నటి నాయువదేశమును వింటివిగదా!

సుమ—వింటిని.

దురో—నీయభిప్రాయమేమి?

సుమ—మౌనము)

దురో—(నుమతిగడ్డముం బట్టుకొని) కుమారీ! ముదునలియను సంశ
యమునుమాత్రము లోన నుంచుకొనకుము. ఇప్పటికాలమున
చూడవలసినది యింత ధనముగాని యితరవిషయములుగావు.
ఈ ప్రపంచమున ముసలివాండ్రను వివాహమాడుకన్నియలు,
పెండ్లిండ్లుచేయు శలికండ్రులు మూర్ఖులనియేనా నీతలంపు.
మేముమాత్ర మంత మవివేకులమా! పుత్రికా వాత్సల్యము
మాకులేదా? నీశ్రేయస్సును గోరిగదా నేనింత శ్రమపడు
చున్నది. చూడు, ఏబదినంతతరము లేమంతమునలితనము.
చక్కనిఆస్తి—సౌఖ్యముమొందు—ధనములేనిరూపము, విద్య
యావనము మున్నగునవన్నియు నిరుపయోగములును, నిష్ప్ర
యోజనములని నీకు వేరుగా చెప్పవలయునా? ధనముగలవాని
కందరును దాసులే! కనుక నాయభిప్రాయమున కడ్డుచెప్పక

యంగీకరించుట యుక్తము. పైగ పితృవాక్య పరిపాలనాధర్మమునుగూర్చి నీకు తెలియనిదీ, నేనుచెప్పవలసినది లేనేలేదు. నుమ—(చెవులుమూసుకొని దీనముగాడనలో) యిప్పుట్టున నాయభిప్రాయమును వెల్లడించక యూరకున్న చిక్కురాగలదు. (ప్రకాశముగా) జనకా! అభిప్రాయమునకేమున్నది. నామోస్సిది పరకే నొక మహానుభావునియందు లగ్నమైనది.

దురో—అలాగా! ఎవరా మహానుభావుడు. ఆహిరణ్యశృంగుడు. నుమ—మహానుభావుడేగాడు. మహామహుడు—సంఘోద్ధారకుడు. దురో—(తనలో) ఎవరుచెప్పుమా! ఖడ్గనారాయణ గాడుగదా! (ప్రకాశముగా) ఎవరుఆయన.

నుమ—(సిగ్గుతో) ఖడ్గ—నా—రా—యణ.

దురో—ఛీ—నీచాత్మరాలా! ఏమంటివి?

నుమ—ఖడ్గనారాయణయని.

దురో—(కోపముతగ్గించి) అనుకొన్నంతయునైనది. ఏమిచేయుదును. ఎట్లో హితముగరవి మనసు మార్చవలయును. (కుమారైచ నమిపించి గడ్డముపట్టుకొని) పుత్రీ! నాగౌరవమును కాపాడతలంపుము.

నుమ—తమ గౌరవమున కేమిభంగము వాటిల్లినది.

దురో—నీవు ప్రాచీనగౌరవ కుటుంబోద్భవురాలవు. దురోదరమహామహుని పుత్రికారత్నమవు. విద్యాగుణ సంపన్నురాలవు. చూడ—చూడ—నీచుడగు నొకసామాన్య మానవమాత్రుని వివాహమాడుట కెట్లంగీకరించితివి. పరులుచిన్న పరిహసింపరా? కనులఁగాంచి గరళముఁ గ్రోలువారుండురా?

నుమ—జనకా! పరనిందాపరాయణులును, పరకేయోభివృద్ధికిఁ గంటకప్రాయులును, నగు సాంప్రదాయ కుటుంబమున జనిం

చివ వారికన్న, సర్వమానవ సౌఖ్యోత్తమును గోరు
సామాన్యమానవు లెక్కుడుగదా? పంచదారను పాపాణ
మనిన నమ్ముచారుందురా?

దురో—అందుల కేమందువు.

సుమ—సౌఖ్యకావాత్స్యమున్నదనియు, నాశ్రేయస్సును గోరితి
మరియు, మీరెప్పుడేగదా వచ్చిందియున్నాడు. నిజముగా నట్టి
ప్రేమయే యున్నచో—ఖ—డ్డ—నా—రా అని యూర
కుండును—

దురో—(తలవంకించి తనలో) అన్యాయుసంగతి చాల వట్టిదనిన నే
యన్నది. నీకున్నపై నీపెన్నెట్లో యీమాన్యమునుండి ముప్ప
వలయును. లేకున్న మర్యాద నీలునదు. నేనెప్పుడు గొరియ్య
గాలిని నశ్చించ పోవలయును. (ప్రకాశముగా) అన్యాయీ!
నీవనుభవము లేకుదానవు. లోనకేగి విషయము చాలదూర
ముగ నాలోచించుకొనుము.

(నిష్క్రమించును)

సుమ—నేనెప్పుడేని చేయుదును. అస్వాతంత్ర్యనై జనకుని యొజ్ఞ
పాలించుటా? లేక స్వాతంత్ర్యసృష్టిని బూనటా?—యిండు
జ్ఞ పాలించుటలో ధర్మమేమున్నది. ధర్మమునకు వెరపెందు
లకు.

గీ. జనకునకు మారుపల్కుగా ? జంకిలోన

తనువలచువాని విడిధన ? మునకునృధ

నరని పరియించుకొంటెను ? గరిశముననొ

యుదిలనో ప్రాణముల బాము ? టుచితమగును.

ఎన్ని చెప్పినను యిట్టి యదనున తండ్రిగారియొజ్ఞ నిర్బర్తిం
చుటకు మీరేమి? నిశ్చయముగా నట్టి పాకుతలంపే బలపడిన ప్రాణ

ద్వితీయాంశము

ములు బాయుటకు సిగ్గముగ నందఁలయును. — పక్షి పక్షి పక్షి
చూచెదగాక? — పక్షి పక్షి పక్షి

శివశక్త్యము.

ప్రకృతి—గంగయ్య—శివశక్త్యము—శివశక్త్యము

(ప్రకృతి—గంగయ్య—శివశక్త్యము—శివశక్త్యము)

చిరం—నాన్నగారూ! సంఘసేయులు చిరమృత్యువాడనై యి
కొకటి ప్రపంచమున చూడబోయి. ఇంద్రియావము శివయో
సంఘాభివృద్ధికి గొప్ప కొరతను చూచుచు చూచుచు.
సీ. ఉత్పత్తిలాభిమా! నాన్నగారూ!

అన్యాయమునకన్న / సభికులగుట

బాంశారమును / సప్రహించుటగదా

పెద్దవాని మనకన్న / పేదవానినుట

నీవుచేసినభేద / భావమీకుటగదా

ఇతరులు నునకన్న / సభికియుంట

వంకలు వేలును / చందాల నిడివరుల్

శక్తియుల్ మనకన్న / సలుపుమంట

గానమానమే ప్రాణ / సమానమనుచు

కులము సభివృద్ధిపరచుట / గొప్పతనము

గాని భాగ్యంబుగలదని / గర్వపడుచు

కడుపులకులిని బ్రదుకుటే / ఘనతచెల్లదీ!

రంగ—అమాట నిజమేగాని—మనకది కూడిరాదు.

చిరం—ఎందులకు?

రంగ—విశేషధన వ్యయకారణముగట.

చిరం—ఏమంతి ధనవ్యయమున్నది. ఒకవేళ నున్నను మనవంటి ధన
మతులే యిట్టి వ్యయభారముపడు వెనుకాడుచో నిశనవ్యధి

కార్యభారమును సాగించువారు. ధనమున్నంతలో నిట్టి యవ
శ్యా చరణీయములగు నుద్యమములకు చేయూత నీయవల
సియే యుండును. ధనవంతులై తమ్ముతామే గని సంతసిం
చుట చేతనేగదా? యజ్ఞానాంధకారమున కృంగి కృసించు
సాంఘికులకొక దారియుఁ దెచ్చును లేకపోయినది. వారి
యభిప్రదింపించుక పాటుపడినవో సంఘమునకీ పట్టుండెడివి
కావుగదా? కనుకనే?

గీ. చమప వ్రాయు నేర్వరు ! సంఘజనులు

కడుపుకొక యంత గంజయు ! కట్టుకొనగ

బట్టయ నులేక నీచంపు ! బనులునేయఁ

బాలుపడుచుండి రక్కటా ! పాలుమాలి!

రంగ—అందుకు మనమేమి చేయుదుము. అది దైవచిత్తము.

చిదం—దైవచిత్త మగుటచేతనే ధనవంతులగుటయు, దరిద్రులగు
టయు సంభవించును. లేనివారి కున్నవారు సాయపడుట
ధర్మము. ఇప్పుడు మన సంఘము విద్యావిషయమున వెనుకఁ
బడి దురాచారముల మునింగి దైవస్థితియం దుంటఁగాంచి
సంఘమునకొక నూతనోత్తేజమునుగూర్చు గొందఱు మహా
నీయులు, ధీశక్తివిశాలురు అత్యంత దీక్షతో తమశక్తిని ధార
వోసి పాలుపడుచున్నారు. వారి యుద్యమము చాలశ్రమతో
వ్యయముతో గూడినది. ఇట్టి తరుణమున మీరుగూడ నీ
యుద్యమమును ప్రోత్సహించి యించుక చేయూత నీయ
వలసియున్నది.

రంగ—నీవు లోకానుభవములేని పసివాడవు. అట్టివారిలో జోక్యముఁ
గలుగఁజేసి కొనుట చాల భారమైనసంగతి.

చిదం—భరించగలుగునపుడు భారమేమున్నది. లోకోపకార పరా

యను లెందరో తమ సర్వస్వము జేశారాధనమున కొనంగి
త్యాగముఁ దులైరి. మీరట్టిది చేయనక్కఱలేదు. యోవినంత
వఱకు సంఘనేవ జేయుట కీర్తిదాయకము. పరుల కుప
కారము చేయలేని యీధనమెందుకు ? మనమెందుకు ?

గీ. దానమెఱుంగని లోభియా ? ధనికుకన్న
త్యాగియా నిర్ధనుఁడుమేలు ? ధాత్యిపైని
సిదిగలిగి సంఘమరయని ? నరునికన్న
మేదిని కుఁంబు ప్రేమించు పేదమేలు.

అదియును గాక.

గీ. ధనము విద్యయుగలిగిన ? మనుజుఁడెలమి
ఆత్మ సంఘాభివృద్ధితా ? సరయజేసి
కాల్పనే వానిధనము ? జగంబునందు
పెద్దలగు మీకు తెలియని ? విషయమెద్ది ?

రంగ—సరి, సరి. యికనేమి మంచి యితహాసములలోనికే దిగితివి.

చిదం—ఇతిహాసముల కేమున్నది. ఇప్తముతోగూడినపని.

రంగ—అవునుగాని నాకు వృధావ్యయములన్న మనస్కరించదు. గాని
సంఘ ప్రచార వృత్తాంతములసంగతి విని పరిస్థితులకు బట్టి
సాయముచేయు తలంపుతో దాని వివరములను గూర్చి మన
దురోదరు నడుగగా నాతఁడా ప్రచారము బూటకమనియు
పనిచేయువారు కపటన ర్తనులనియు నుడివినాడు. దానిపైని
గాయభిప్రాయమిటు మార్పుకొంటిని.

చిదం—(ఇంచుకంత కోపము నభినయించి) యథార్థమును తెలిసి
కొనుట కితరులపై నాధారపడుట యెందులకు. అందునను
మన దురోదరుని విషయమై చాల జాగ్రత్తగ నుండవలయును.
అతని ప్రవర్తన చాల యవకతవకగ నున్నది. అతఁడనేక

దుమ్మకతులను గావించుచున్నాడు.

రంగ—అలాగునా ?

చిదం—అవును. మీరుకూడ నాతని తంత్రములకు లోనై వృధా వ్యయము లెన్నియో చేయుచున్నారు. అవి మెప్పునకుఁగాని మేలునుఁగోరి గాదు. నిత్యద్రోహులకు, సంఘద్రోహులకు ధనము నందలాది వెచ్చించుచున్నారలేగాని దిక్కులేక. దీనావస్థలందుచున్న పేదల నిమిత్తిముగాని, బీదవిద్యాధులకు గాని యొక్కపైస వెచ్చించుటలేదు, పదిమంది కుపకరించు నుద్యమమును ప్రోత్సహించుట వృధావ్యయమో, పరమ ద్రోహులగు దుండగీంద్రును, బ్రోత్సహించుట వృధా వ్యయమో యూహింపుడు. దురోదరుని నిరంకుశ దుర్వర్తనకు మీరాతకకట్టయనిగూడ యనేకులుతలంచుచున్నారుచూడును. సీ. మంచిది చెడుగుగా ! మార్చి చెప్పెడివారి

కల్లలే వేదవాక్య ! ములుగాగ

ధరకునింగికిని సూ ! త్రంబు బన్నెడి

కొండెగాండ్రెనమ్మి చెలి ! కాండ్రుగాగ

తలలుమార్చియు విరో ! ధములు పెట్టెడివారి

ఘనతయే యానిచ్చ ! కంబుగాగ

గవ్వకై నను నడ్డు ! గా చేయిజొనిపెడి

జాల్మలే ధర్మవాచ ! కులుగాగ

గీ. ఉండిరంగయ్యగారు బా ! గోగులైన

వీసమునుగూడ నెకనల ! పోసికొనక

యున్నవారని లోకులె ! న్నొన్నొవిధుల

చెప్పకొనుచున్నవార లీ ! చెడుగువినరె !

రంగ—ఎవరా తలంచువారు. అయినను దురోదరుఁ డేమిచేయు

చున్నాడు. అతడు చాలమంచివానివలె నుండునే?

చిదం—అదియే వానిదగ్గరనున్న గొప్పతనము. పయోముఖవిషకుం
భముగు నతని ప్రవర్తనయే తమవంటివారి ప్రాపకమునకు
గారణము.

రంగ—నరే? యిప్పుడా విషయమెందుకు. ఖడ్గనారాయణసెట్టిగారి
యుద్దయమును గొనసాగించుటయే గదా నీయాశయము.

చిదం—అవును. నా కంతకన్న వాంఛనీయ మొందులేదు.

రంగ—అట్లయిన మంచిది. (అటుచూచి) అదుగో దురోదరుడు
గూడ నిటే వచ్చుచున్నాడు. వారితో మరల నీవిషయమును
గూర్చి ప్రసంగింతును.

(ప్రవేశము—దురోదరుడు)

రంగ—అయ్యా! ఇటు దయచేయుడు.

చిదం—(తనీ!) ఔరా? ప్రపంచములో నెందఱు పూర్వచాణక్య
లున్నా.

దురో—(తనీ!) తండ్రిగారికి నీతండ్రిదో యువదేశము చేయుచున్న
ట్లున్నాడు. ఏమి చెప్పియుండును చెప్పునూ? (అబోచించి)
ఏమున్నది. అనంబద్ధప్రలాపాల సంఘప్రచారపురంగములు.
ఈ కుట్టికుంకగూడ వారితోచేరి ఏదో వెట్టి వెట్టివేషములు
వేయుచున్నాడు. ఉద్యమమును ప్రోత్సహించిపాపినిగా
గాబోలు నిష్పక్షితరు చేయుచున్న యువర్యాసము. కానిమ్ము;
ఎట్లయినను ప్రచారమును సాగనియకుండ చేయుటయే నేను
చేయవలసినపని. నా మాట కడుగుదాటని యీ రంగయ్య
గారు పుత్తుడు చెప్పినంతమాత్రమున విన్నాడు. ఇతని కెట్లో
యేవగింపు గలిగించి తనయుని మందలింపజేసితి నా మిగిలిన
పని సునాయాసముగ నెరవేర్చుగలను. దానికి తగిన ప్రయ

త్నమంతయు నిదివరకొకమారు చేసియే యుంటిని. (రంగయ్య
గారివంకతిరిగి నవ్వుచు) ఏదో అబ్బాయిగారును మీరును
అలోచించుచున్నట్లున్నారు.

చిదం—అబ్బా? ఎంతప్రేమ—

రంగ—అలోచించుటకే మున్నది. అబ్బాయి ఖడ్గనారాయణసెట్టి
గారి యుదంత మెఱింగించుచున్నాడు.

దురో—మీ రదివరకెఱుంగరా?

రంగ—ఎఱుంగకేమి. మున్న మీ రెఱింగించిన దానికిని అబ్బాయి
చెప్పదానికిని చాలవ్యత్యాసమున్నది.

దురో—ఏమిటా వ్యత్యాసము.

రంగ—మీరుకాదని—వారగునని.

దురో—ఏవిషయమున.

రంగ—ఖడ్గనారాయణుని ప్రచారవిషయమున.

దురో—ఏమని.

రంగ—వారు గాఢసంఘాభిమానులని.

దురో—అట్లా! అభిమానమా? అవును. దురభిమానము.

రంగ—ఎవరికి

దురో—తాము సెలవిచ్చినవారికే?

రంగ—ఎట్లు చెప్పగలరు.

దురో—వారుచేయు దుర్బోధలకు, ద్రోహములకు, అయ్యా! ఇటు
వినుడు. నీ ప్రచారములన్నియు పనిపాటలులేక—తినికూర్చుం
డలేక చేయుపనులుగాని—నిజముగా సంఘాభివృద్ధికొరకా?
మహామహాలెండరో దేశముకొరకని కారాగారముల మాడు
చున్న దిక్కులేదుగాని యీపిల్ల కాకుల సంఘసౌభాగ్యయత్న
ములా సఫలీకృతములు. యివన్నియు పటిబూటకములని

ముమ్మాటికి నమ్ముడు.

చిదం—(కోపము నభినయించి) ఏమి? నీవాగాడంబరము. ఓరి సంఘు
ద్రోహి మూర్ఖుడా! ఏమి ప్రేలుచున్నావు. నీ యట్టి స్వార్థ
పరాయణులు, నీ చాతినీచులు. అనూయాపిశాచముల మూల
ముననే సంఘమున కిట్టిదుర్గతి ప్రాప్తించినది. నీ వంటి కుతం
త్రులు, నీతిబాహ్యులు బుద్ధిహీనులు జన్మించిన కారణము
చేతనే పెట్టిబలిజరాజ్యలక్ష్మీ యస్తమించినది. నీవంటి విశ్వాస
హీనులను ప్రోచుట విషవృక్షములను పెంచుట వంటిది.

నీ చాధమా? చేయుట చేతగాదు సరిగదా నిష్కళంకహృద
యులగు సంఘాభిమానులపైన విశ్వాసముఁ గొల్పు నీచోపదేశము
లను గూడ గావించుచుంటివా? చూచితివా నీ మూలమున యెందఱు
దిక్కుమొక్కులేక యల్లాడుచున్నారో. ఉపకారమును పొందవలసిన
చాలమంది అభివృద్ధి గాంచవలసిన యనేకులు నీ మూలమునఁ గడ
గండ్లపాలై యధోగతింబడి యల్లాడుచున్నారు. నీవు కూర్చిన కొంపలు
లెక్కించుకొనుము. నీవుచేసిన యపకారములను గణించుము. నీ శ్రేయ
స్సు, నీ గొప్పతనము, నీ శౌరవము, నీ యభివృద్ధియే గానివరాభి
వృద్ధిని గాంచి నహింపలేని పాపివి. అన్నములో సున్నముఁవేయు
ద్రోహివి. తులువా! నీ తాతసామ్రాజ్యమైన వెచ్చించుచుంటివా?
ఇచ్చుచుంటివా? నీ కింతయేడు పెండుకు! సంఘాభివృద్ధిని గాంచి,
తానికి బాటుపడు పాపనమూర్తులఁ జూచి నహింపలేనిచో కంత
మున కురిపోసుకొని చావుము.

జడమతీ! పరనిందాపరాయణా! మంచికొఱకు నీ వేడ్చిన
దెప్పుడు. అభివృద్ధి గాంచువారిని గాంచి నీవానందించిన దెప్పుడు?
పరులు నీ కంటికి తృణప్రాయులు. పరహితము నీ కనన్యము. నీవు
చేసిన దుష్కార్యములు, అన్యాయములు, సాధుజనులకు, నిరుచేదలకు

అశ్రుతులకు, నీవు గావించిన యపకారములు, నమ్మించి చేసిన ద్రోహములు, కపటవర్తనములు, నిన్ను కట్టిగుడుపకపోవు.

దేనిచే గొప్పవాడనని విట్టవీగుచున్నావో, దేనిచే లోకమును భ్రమింపజేయుచున్నావో, దేనిచే మంచివాసవలె శౌరవింపజుచున్నావో, యట్టి నీ కపటవర్తనమే, నీ యధోగతికి, నీ యంశ్యమునకు, దారి చూపకపోదు. తుదకైనను వశ్చాత్తుడువుగాకపోవు.

ఓహీ! కపటనటరాధురీణా! నీవీ తావును వీడి తక్షణము ఆవలను బొమ్మి. లేదా? కార్యము మీరగలదు.

రంగ—నాయనా! ఏమాతొందర. (దురోదరునివంక తిరిగి) స్వామీ!

కుట్టవాడు. అతని కేమి తెలియును. నేనుమందలిం చెదనులెందు దురో—(వికటముగ నవ్వి) చిన్నతనపు చేష్టలు. చిన్నతనపు చేష్టలు.

(రంగయ్యగారివైపు తిరిగి) సెలవు గైకొందును.

(నిష్క్రమించును)

రంగ—వెళ్ళిండు.

చిరం—(తనలో) శని విరుగడయైనది.

రంగ—నాయనా! తొందరపడి పెద్దలనట్లు దూరదగునా! ఒక వేళ కార్యకార్యము లెల్లున్నను, యింతుక నిదానించి మాట్లాడుట మండిది. పరులెట్టివారైనను వారి మనస్సు పరిశీలించు నట్లు, పరుషవాక్యము లాడవచ్చునా!—నరే నీవు లోని కేగుము. యుక్తమమునకు తగిన ధనమిత్తును.

చిరం—నాకడియే కావలయును (నిష్క్రమించును)

రంగ—కుట్టవాడు మొగముచూడని మాటలన్నందుల కారణమచాల విచారించి యుండును. నేనుకూడ మానముదాల్చితి నదేమి పాపమో! భావిస్తితి యెట్లుండునోగదా?

(నిష్క్రమించును)

నెట్టి బలి జనం ఘన సేవ

శ్రీ తీర్థాంకము

1. కృత్యము

ప్రవేశము—గురుదేవుని స్మరణ

ప్రవేశము—గురుదేవుడు (విచారము, శక్తినియోగము)

గురు—

చ. వెనకయు ముందులేక నివి / వేదపురాతన నిచ, ద్రోహి, యం
చనినను నోపి విప్పటకె య / క, బు, రా, యె, బాపకాంక్షినుల్
పొనరుచు వానిడె న మొలు / పా దును భుక్తయెన్నెదేనియున్
ఘనులను దూఱువాఁ కఘము / గాండకబోవుట యెట్టిలింతకున్.

ఇవీ? ఏమిది! అప్రయత్నముగ నెన్నడురాని మాటలు
నానోటినుండి వెలువడుచున్నవి. ఘనులను, గిరులను, పాపము,
పుణ్యము, సన్ను యేలు చెయ్యవలెను. (సదాచరించి, యించుక సలపం
కించి, యించుక దీనవనముడై) నిజముగా నింత దౌర్భాగ్యపు వీరు
గును నే నెన్నడును గాలేము. దుష్టతలలకు పూజించుటలు పన్ను
సపుడైన నెట్టి పరాధవము పొందులేదు. జగత్తును వంచించగల
నామోసముల నింతవరకు మోసములుగా గణించినవారే లేరు.
నా కపటవర్తనమే, ప్రేమవర్తనగా గణనకెక్కిన నా కీ పరిభవము
కలిగినదని విన్న ప్రజలలో నెట్లు తల త్రొక్కుకొందును. ఎట్టి యన్యాయములనైనను, నెట్టి యక్రమములనైనను సహించి సమర్థించుకోగల
జ్ఞానమును సర్వేశ్వరుడు నాకు బ్రహ్మించినాడు. కాని యొక్క ట్టణ
ములో నా కుట్టుకుంకచే పూజయిపుటభేదన మొనరించు కఠినతర
పరుషవాక్య పరంపరలచే నాహృదయము, ఈ హృదయము, ప్రత్యవ

యవము తూట్లు పడిపోయినది. అబ్బా! చాల భారముగ తోచుచున్నది. ఏమిది! పిరికితనమా? (కోపము నభినయించి) భయమా, ఆవలకుఁ బొమ్ము. దురోదరసార్థకనామధేయుఁడగు నా దృఢచిత్తుని యింత నిర్భయముగా, నిశ్చింతగా యేల చేరెదవు. నా చేతులార, మనసార, గావించిన దాక్షిణ్యరహిత క్రూరకార్యములవల్ల నయిన చలించి యెరుగని నామనస్సు, కఠినపాపాణావృత్తిమగు నా హృదయ మీ యవమానమును భరించుట భారమని కాబోలు భయపడుచున్నది. ఛీ! ఏటిభయము! ఏటి యవమానము. క్రమీనుసరణి వచ్చుచుఁ బోవుచునుండు భ్రమణమునకు వగచుట విజ్ఞప్తి. (కోపముతో) కాని, ఈ చండాలుర!

గీ. చలముగొని యెట్టులైనను ? బలిమి నైన

పొంచి ప్రేమించి వెన్నంటి ? మంచిమంచి

పల్కులవచించి సమయ మా ? పంతఁ జూచి

ప్రాణములదీయకున్న నా ? బ్రదుకదేల ?

చూచెడిగాక ! నాకంతమున జీవమున్నచో నీయుద్యమము కూకటివేళ్లతో నిర్మూలము సేయకుండునే,

గీ. ఉర్వి టుణత్రయమ్ము నెఱుఁగు ? సుంచరాదు

అనెడు పెద్దలవాక్యముల ? హహ చూడ

వేదవాక్కులుగా వొకో! ? వీని నణఁచ

కున్న నాపేరు సార్థత ? నొందు తెట్లు ?

(అటునిటుచూచి) అడుగో చక్రపాణిసెట్టి యిటు వచ్చుచున్నవాడు. నా పదభ్రష్టత్వపుసంగతి నాతనికి తెలియనీయరాదు. నాటియుదంతము మామివృత్తిని భగవంతునకును దప్ప బ్రహ్మాండ నాయకుఁ డెఱుఁగడు. ఈ విషయము కడురహస్యముగ నుంచి కారణాంతరములచే సందుండి విరమించినట్లు మాత్రము చెప్పవలయును.

((ప్రకాశముగా; మిత్రమా! వెదుక బోయిన తీగ కాళ్ళబడినట్లు మీరే యిటువచ్చితిరి. తమ కొఱకు రావలయునను ప్రయత్నమున నుంటిని.

చక్ర—నాపని ఏమివచ్చినది.

దురో—సరి! మీపనియేమిటా! అంతయు మీలోనేయున్నది.

దానికేమి గాని నేనీమధ్య రంగయ్యగారి పనినుండి మాను కొంటిని. ఆసంగతి మీకు తెలిసినదా?

చక్ర—తెలియదు. కారణమేమి?

దురో—కారణమేమియును లేదు. పనిచేయుటకు యిష్టములేక. అగి యునుగాక వెనుక మనమనుకొనిన కార్యము సాగించుటకు.

చక్ర—(ఆకసమువంక నేలవంక చూచును)

దురో—ఏమి? పైకి చూచుచున్నాడు. జ్ఞాపకములేదా?

చక్ర—ఏమిటది.

దురో—మాట మరచితిరన్నమాటే! ఖడ్గనారాయణ...

చక్ర—ఓ! పకము వచ్చినది. అందులకని పని మానుకొంటిరా!

దురో—మానుకొన్నగాని—మాటనక్కునట్లు గాన్పించినదికాదు.

చక్ర—అందుకని యిప్పుడు చేయవలసినదేమున్నది?

దురో—కావలసినంత—ప్రచారమును ఖండించుచు, ప్రజల కేవగింపు గలిగించి, రహస్య పరిశోధనలచే యద్దానినిభగ్నపర్చవలయును.

చక్ర—దానికి లోటేమున్నది. మనచేతిలో కావలసినంత బలగ మున్నది. వారి కాజుచ్చితిమా అరఘుడియలో నార్పివేయ గలరు.

దురో—మంచిది. ఆపనివిషయములో నట్లు చేయవచ్చును. రంగ నాధపురమున సంఘసభయని ప్రకటించబడినది. గాని దాని వివరములింకను బయల్పడలేదు. అక్కడకు చిదంబరసెటి, ఖడ్గ

నారాయణ, పురషోత్తములు తప్పకవచ్చి యుపన్యసించురు. అది జరుగకుండ తగిన యల్లరిమూకల పెంటఁ బెట్టుకొని యేగి సభ పాడుచేయవలయును. ఎంత తెలివితేటలగ వర్తించిన సంతమంచిది. నేనుమాత్రము వారితో కలసి పనిచేయు వానినెలెనే నటించుచు తరుణమును బట్టి వ్యవహరింతును. ఈ కార్యమును జయప్రదముగ సాగించుభారము మీభుజములపై నిడితిని. ప్రవర్తనయందు, పనులయందు, దురోదర విశ్రుఁడనిపించుకొనుచు మన యుభయుల కీర్తియుఁ గాపాడ వలయును. నీటముంచినను, పాలముంచినను నీదే భారము.

చక్ర—ఈ విషయమున యించుకంతయు మీరు సందియపడనక్కరలేదు. మీ యాజ్ఞ శిరసావహించి పనిచేయుదును.

దురో—మంచిది (అటుచూచి) అదుగో ఖడ్గనారాయణసెట్టి యిటు వచ్చుచున్నాడు. మీ రీదారిని పొండు—

(చక్రపాణి నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము—ఖడ్గనారాయణసెట్టి)

దురో—మహావభావా! సఁఖాభ్యుదయమునకై పాటుపడుచున్న మీసంకల్పానయమున కిదే సమస్కారము.

ఖడ్గ—అవిషయమున మాకుఁ జేదోడు వాదోడుగాఁ బనిచేయు మీకు కృతజ్ఞతాపూర్వక మానములు.

దురో—ఆర్యా! మిమ్ము నిరంతరము స్మరించుచు, తమనేవఁ గొని యాడుచు, నేబొందు సంతసము కెమరిచెప్పను. భగవంతుడు మిమ్ము చిరాయుష్మంతులను జేయుఁగాత యని ప్రార్థించుచును.

ఖడ్గ—ఈ యనురాగమే మా యందుంచి రేపటిసభకు మీరు దయ చేయవలయును. కార్యభారమంతయు మీరే వహించి సభ

జయప్రదముగా జరిగించవలయును.

దురో—సరి, సరి, యింతమాత్రపు భాగ్యమునకు మీరు చెప్పవలయునా? తప్పకశక్తి వంచనలేకుండ వసించేయుదును.

ఖడ్గ—అదియే మేము వాంఛించునది.

దురో—ఇట్టి కార్యములన్న, యవి జరుపువారన్న, నాకు చాలయానందము.

ఖడ్గ—అంత నయయున్నచాలు.

దురో—నయకేమిగాని! స్నేహితుడా! తనుకొకహితముఁ జెప్పదలచితిని?

ఖడ్గ—మహాప్రసాదము.

దురో—ఉన్యమాభివృద్ధినిగాంచి, సహించలేని యెందతో దుండగిండు, మీ ప్రయత్నముల కంతరాయములు గల్గించు నూచనలు గానవచ్చుచున్నవి. పైకి శ్రీరంగనీతులఁ జెప్పువారలే యిట్టి పనులకు పాల్గొనువారలు.

చ. సరిసులు మంచికార్యముల! సల్పెడు పట్టున సంతరాయముల్
కరముపొనర్ప దుర్జనులు! గాఢము లౌ యతనంబులెన్నియో
మురియుచు చేయుచుందురల! మూర్ఖులమాయలఁ జిక్కకుండఁగన్
వెరవున నెట్టులుండెదో వి! వేకముతోడుత ప్రాణమిత్రమా!

ఖడ్గ—పెద్దల యాశీర్వచన ఫలమున్న కార్యములు నిర్విఘ్నములు గాగలవు.

దురో—సరిసరి, యెంతమాట—అవశ్యము కావలసినదదియే (తనలో)
నే నిప్పుడే చక్కపాణి మున్నగు యువకులను సభకుపొవుటకా
యత్తము చేయవలయును (ప్రకాశముగా) నే నీ సమీప
గామమునకుపోయి సభావృత్తాంతములను దెల్పి యొక గడి
యలో యింటికి వత్తును. మీరు మా యింటికి దయసేయుఁడు.

ఖడ్గ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

ఖడ్గ—ఇప్పుడింకను మధ్యాహ్నము కాలేదు. ఇంతలోనే నీపొంతముననున్న సెట్టిబలిజల యిండ్లకుపోయి కొంత ప్రబోధమును సాగించెదను.—(పరిక్రమించి) అదుగో కనుచూపుమేరలో గాన్పించునవి తాటియాకులయిండ్లు వలెనున్నవి. ఆ—పొగ పడితిని. పొలములయందు గృహములుండునా! అవి యిండ్లు కావు. బెల్లమువండు పాకలు. ఆహా! నిజముగా నీ నీన వృత్తియు, నీ దీనమానవ సమూహమును తలంపునకువచ్చినపుడెల్ల గుండెలు ర్పులుమనును.

సీ. ఉనురులుండునో యూడునో గణింపకలోన

చెట్టు పొక్కిడివారి స్థితినిగన్న

నొడలు దహించెడి వడగాడ్పులో

చానలొందెడి యగ చాట్లగనిన

దారిద్ర్యమున దోగి తంటాలు పడువారి

ముద్దు బిడ్డల వెత మోముగన్న

చలమున బరుల చేతలకు ఘాతలక్ష్మి

వెక్కస పడువారి విధముగన్న.

గీ. కఠిన సామాణమైనను గరగకున్నె

అట్టివో సెట్టిబలిజల యందు బుట్టి

నట్టి వార లెవరుగాని యక్కటకట

ఎనసహింతురె తనువారి యిడుమ లరసి

దీనిని సాధ్యమైనంత త్వరలో నూచముట్టుగా నిర్మూలించ వత్నించవలయును (ఘొందునకువచ్చి) ఈ సమీపమున నెవరో పిల్లవాడు తిరుగుచున్నాడు. సమీపించి యిక్కడ విషయములు తెలిసికొందును. (సమీపించి) అబ్బాయీ! మీరెవ్వరు.

బాలు—సెటిబలిజ్జలము.

ఖడ్గ—అట్లనా! నీపేరు.

బాలు—నారాయణు.

ఖడ్గ—అయి తేగాని నారాయణా! నీవు చదువుకొన్నావా!

బాలు—మూడోక్లాసు వరకూ చదువుకొన్నాను.

ఖడ్గ—మఱి యిప్పుడేమి చేయుచున్నావు.

బాలు—దూడలను గాయుచున్నాను.

ఖడ్గ—చదువు సరిపోయినదామేమి?

బాలు—చద్దలు వ్రాయడంమట్లుకు వచ్చిందని మా తండ్రిగారు
చదువు మాన్పించినారు.

ఖడ్గ—మీకు యేనూత్రిం పొలంవున్నది.

బాలు—అయిదు యెకరములు.

ఖడ్గ—ఇక నీ! ఇంకను చదువుకొన లేకపోతివా?

బాలు—నాకు చదువుకోవాలనే వుండేదండి. మానాయన “నునకు
చదువెందుకురా ఉద్యోగాలు చేస్తామా! ఊళ్ళయేలుతామా!
సాలేరును పెడితే పదికుంచముల ధాన్యం యివ్వాలి నేలకు,
దూడలను కాస్తే అవి మనకే మిగులుతుంది అని వంతులుగారు
చదివించమని చెబుతున్నా బలవంతంగా బరి మాన్పించారు.

ఖడ్గ—మరల మీతండ్రిగారు చదువు కొమ్మంటే చదువుకుందువా.

బాలు—చదువుకుంటానండి. యీదూడలను గాయలేక చస్తున్నాను.

ఖడ్గ—సరే. నేను మీతండ్రిగారితో చెప్పెదను. కాని దురోదరుడగు
గారి నెరుగుదువా?

బాలు—ఎరుగుదునండి—మీకు దగ్గరవారే?

ఖడ్గ—అట్లనా! వారు మన సంఘమువారికి చాల నాయముచేయు
చుందురని విందును.

బాలు—అనివక్కలే లోటండి అభివృద్ధికి వచ్చేవారిని అడ్డుపెట్టకుంటే సాయము చేసినంతఫలమండి. ఆయన మాయోపాయాలుచేతనే యిక్కడ మనవారు పూటకుగతిలేక గర్భదరిద్రులై యున్నారు. వారందఱు తనక్రింద భానినలుగునుండాలని వారి తలంపండి.

ఖడ్గ—సరిలే ఆనంగత మనకెందులకు? (తనలో) సంఘాభిమానులను కొనువారు పెక్కుండు స్వార్థపరులగుటచేతను, కుతంత్రులగుటచేతనే సంఘమిట్టి స్థితియందున్నది. (ప్రకాశముగా) ఈకాగితమును మీతండ్రిగారికిచ్చి మీగ్రామములోనున్న మనవారందరికి అందుపల్లు యేర్పాటుచేయుడు. మీతండ్రిగారితో పాటు మీరుకూడ రేపటి సభకురంకు. విషయములన్నియు ఇక్కడ మాట్లాడుచు. నేను ప్రస్తుతము దురోదరుడుగారి యింటికి వెళ్లి అక్కడ పనిచూచుకొందును.

బాలు—చిత్తము (నమస్కరించును)

(ఖడ్గ— నిష్క్రమింను)

3 వ దృశ్యము.

(ప్రవేశము— సుమతి)

సుమ—నా శంఖిగారిని డింటలేగు. ఖడ్గనారాయణసెట్టి యిందే కలడు. వారితో ముచ్చటించుటకీదే మంచితరుణము. (కొంచెము సమీపించి పెనుకకుత్తి) ఎట్లు సమీపింతును. ఏ మని ప్రశ్నింతును. అట్లనుకొననేల, ఎందుకు మాట్లాడరాదు. మాట్లాడుటయే గాదు. మనోరథమునుగూడ వెల్లడింపవలయును. వెల్లడించిన ఎట్లు భావించునో! ఏ మనునో!—పోయి మాట్లాడదను.

ఖడ్గ—తమ నామధేయము.

సుమ—సుమతి యందురు.

ఖడ్గ—(తనలో) ఈ సుమితా కారమున కీ సుమతి నామధేయ మెం
తయు తిగియున్నది. (ప్రకాశముగా) యిందేమి పనిగలిగి
వచ్చితిరి ?

సుమ—కొంచెము పనియుండి (మనమా తొంకరపడకుము) తమ
యుద్యమము సర్విఘ్నముగ కొనసాగుచున్నదా!

ఖడ్గ—భగవదనుగ్రహముచే సదౌకవిధముగ కొనసాగుచున్నది.

సుమ—పరిశీతు లెట్లున్నవి.

ఖడ్గ—ఇట్లున్నవని చెప్పటకు వీలులేనంత దుస్థితియందున్నవి. ఏమం
దురా ?

సీ. సంఘదుస్థితికేనై ! సంతాపమున్నట్లు

నటియించి వసచేయ ! నట్టివారు

కలిగియు విద్యలం ! గణపక బిడ్డల

నజ్జనులుగ చేయు ! నట్టివారు

కడుహేయమై ప్రజాః కంటకంబౌ సీచ
మద్యవిక్రయమున కి మసలువారు.
చేయగాలేక కి చేసెడివారి నెంచేరి
చెడుబోధనంబులు కి చేయువారు.

గీ. కడుదురాచాముల గుంగి కి కాలువారు
కులమునరయకి తమమేలె కి గోగువార
లిట్టులన్నార లెందరో కి నింకనక్క
డక్కడొక జీర్ణరెవ్వరో కి డక్క నుమతీ !

నుమ—కుశింత్రులు సీతి బాహ్యుల మూలముననే సంఘమున కిట్టియ
డ్లకులు యనర్థకములు ప్రాప్తించుచున్నవి. అయినను
గీ. ఏన యెట్టైనగాని కి మీకేమి దేవు
మొగము జూచి బీజజుల కి మొగము నూచి
కార్యమిదే సల్పెదరుగాక కి కానివారి
తోడ మీకేలనో! మొగ కి మోడలుచ్చు?

ఖడ్గ—(తనలో) ఈమె వయస్సున పిన్నయయ్య ప్రాజ్ఞురాలి లెఱుం
గున హితముఁ గిరిపుచున్నది. ఈమె చూటలయం నమృతేపు
ధారలట్టిపడుచున్నవి. ఈమె బాగుగా చదివిన బాలామణి
యని వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు. స్వసంఘాభిమానమేగాక
సహజధైర్యసానహము లీపెయందు స్పష్టముగ గోచరించు
చున్నవి. స్త్రీలుకూడ నింతమంచి స్థితికి వచ్చినచో సంతతి
బాగుపడి సంఘ మచిరకాలముననే యభివృద్ధిగాంచుట కవ
కాశముండును. యీమెనికను ప్రశ్నించి చూచెదను.
(ప్ర)కాశముగా) సంఘదైన్య స్థితికి విద్యావిహీనతయే కారణ
మందురా ?

నుమ—అదియొక ముఖ్యకారణమని చెప్పవచ్చును. గాని యీ సంఘ

మును నాశనముగావించి వేఱు పురువుచంగమున తొలచి
వేయుచున్నది. నీచత్వమును నిరూపించుచున్నది, కులవృత్తి
యని నా నమ్మకము. మహాభయంకరమైన, నీచభూముష్ట
మైన, నిందాగర్భితమైన, శాపహీనమైన, యీ సిక్కువృత్తి
మాయమైనగాని జాతిశారణము నిరస్థాయిగా నిలువజాలదు.
దీనిమూలమున భావినంతిగూడ పాడగుచున్నది.

ఖడ్గ—(తనలో) ఈమె సంఘమునకున్న మూలార్థిష్టమును గ్రహించ
గలుగుట మహాభాగ్యము. ఈ పాటి సూక్ష్మబుద్ధి శీ నీ
నూత్ర మెరింగినవారు చాల తక్కువయని చెప్పవచ్చును.
(ప్ర)కాశముగా మీ యభిప్రాయము చాల బాగున్నది.
ఆ పద్ధతులపైననే ప్రచారిము జరుగుచున్నది,

సుమ—విద్యార్థుల సంగతి ఎట్లున్నది.

ఖడ్గ—అనొక్కటియే యింటకంఠి సుత్సాహకరముగా నున్నది.
చదువునేర్చిన ప్రతి యువకునకును సంఘదుష్టికి విచారకరము
గనేయున్నది.

సుమ—విద్యార్థులుగాక, ధనికులలోను, పెద్ద యుదును.

ఖడ్గ—ప్రస్తుతము మా యుగ్యము (పోశ్యహులలో పెక్కుండు) ధని
కులు—విద్యానంతులే అందు మీ శిండ్రిగా రొకరు.

సుమ—(తనలో) నా జనకుని కవలపర్వన మీమహానీయు డెరింగి
యుండడు. మా తండ్రిగారి నలనగాంచి సంఘాభిమానమని
భ్రమించుచున్నాను కాబోలుపాపము.

ఖడ్గ—బాలామణి! తానుకూడ సంఘాభివృద్ధినిగూర్చి చాల (తద్ధ
వహించితిరని తలంతును.

సుమ—తమవలె ప్రజాసేవజేయుటకు నోచుకొననైతినిగదా!

ఖడ్గ—భగవదనుగ్రహముచే నట్టి యవకాశము గలుగుగాక!

సుమ—తమ పెనుపెంట సంఘనేవజేయు భాగ్యము ప్రసాదించవలసి నదిగా భగవంతు నారాధించుచున్నాను.

ఖడ్గ—(తనలో) ఈమె యుద్దేశము తెలిసినది (ప్రకాశముగా) పుగు మలవలె స్త్రీలుకూడ సంఘప్రచారమున కుపక్రమించుట ధర్మ మనువారిలో ప్రధముడను నేను. గాని మీజననీజనకుల యను మతి గావలయునుగాదా! (విసుటనభివయించి) అదుగో మీ తండ్రిగారి యశుగుణజాడ విసబడుచున్నది.

సుమ—అయిన నేను లోనికేగెను గాని యొక మనవి.

చ. ఘనకులకక్షులందు దిగి / కాలము వీటను బుచ్చి పంతుమె
ల్లను నెరవేరుటేయని త / లంచి బలాధికులేగు త్రోవనే
జని, కడగండ్లనుంబడు ప్ర / జల్ మొఱవెట్టెడు లేమియున్ వినన్
జననియభాగ్యదేశతల / చక్కిని మాత్రముబోకు మెయ్యెడన్ ?

(తిరిగితిరిగి చూచుచు) పునస్సందర్శనలాభంబు చేకూఱు
గాక ?

(నిష్క్రమించును)

ఖడ్గ—ఈపె నిరుపకూససంఘాభిమాన మెంతయు ప్రశంసాపాత్రమని చెప్పవలసియున్నది.

(ప్రవేశము దురోదరుడు.)

అయ్యా! మీకిందే యాలస్యమైనది. నేనీ సమీపగ్రామముల యందున్న మనవారి కందరకు నీ సంగతి నెరింగించి వచ్చు సరికింత యాలస్యమైనది. రేపటిదిన మందరును తప్పక దయచేయుదుమని సెలవిచ్చిరి. రండు పోదము.

(నిష్క్రమింతురు)

కవిదృశ్యము

(ప్రవేశము—కాశ్యపు)

(తనలో) అబ్బబ్బ! ఏమిసంఘం, ఏమిలోకం. ఇది వచ్చిన తగువాత మీటింగులని ట్రావిలింగులని చందాలని—చట్టబండలని—వకట—లక్షాలోబైబై వచ్చాయి. ఈ కాకిపిండాలో కడతేరిందాలంటే—యిట్లో—శృంగు వీధిలోను, వీధిలోవాళ్ళను యిట్లోచూ—పుడకుండా—అవతలకీ యివతలకీ యిడ్చి పాకవేస్తుంది—ఇంకటావచ్చి—ఇన్ని సంవత్సరాలనుంచీ—ఎల్లాగో—రేనుయిస్తాను—చూచాలిస్తానని జరుపుకొస్తూ—కొరవగా—పెద్దమనిషిలాగ—కాలం గడిపాను గాని—యీసారి గత్యంతరం కనబడడంలేదు.

రామరామ—చందాకు వచ్చారన్నమాట చెవికి పెడిదిమొకలు—అన్నం నోటికి పోవడంలేదు. ఏదో దొంగిలించినట్టుగా గుండెలు డడా—డడా—కొట్టుకుంటున్నాయి. ఏమీ తోచడంలేదు. ఏమిచెయ్యడానికి పాటుపోవడంలేదు.

దీనితస్సాగోయ్యాళి ప్రపంచం—అన్నీ తంటాలుగానే వున్నాయి. డబ్బుపూటే వకచిక్కు లేకపోతే వకచిక్కు. ఏదో పనివకరాల పోలం—పనివేల రొక్కం వుండనిన్నీ—యింతలా తగలపెట్టాను గాననీ—లోభిముండావాడినని—లుబ్ధాగ్రేసర చక్రివర్తిని నాకు ప్రజలు యిచ్చినవేర్లు, వీళ్ళమొగం. సంపాదించినవాడికిగానీ—చంగతి సగరభాలు—తెలియవు ఎన్ని గడ్డిలుగఱచి—ఎన్నిపనుపులు పడిస్తే ఏడ్చింది ఇంతవరకు లోకంతో సుబంధం లేకుండా వుండాలన్నప్పటికీ—పుడనిచ్చేటట్టులేరు ప్రజలు. దీనికితోడు ఇర్రకు, కకూడా—చెప్పినమాట వినకుండా మనస్సు పాడుచేస్తావున్నాడు. ఇంగిలీసు చరిత్రవంశ చాక్ర వద్దంటే పదిసార్లు “టి” త్రాగడం. కత్తిరిమాన్సు సిగరెటు కాల్చడం—మీసాలు కత్తిరించుకోవడం—పొడిరంటించుకోవడంతో—

సరిపోతుందికాలం—ఈకాస్తా నాకళ్లముందే కైంకర్య మయ్యేలాగుం
ది కరసచూడగా (అటుచూచి) అదుగో రామస్వామికూడా యిల్లాగే
వస్తాయన్నాడు. ఇతని వాలకంచూస్తే—నాస్థితే—యితనికికూడా—
సంభవించినట్టు తోస్తుంది. (సమీపించి) ఓహో! రామస్వామిబావ
గారా—ఎక్కడనుంచి రవాణా?

రామ—ఓయి దేవుడా! కనపడ్డావో—చూఖంగారుగా వుండి పా
ణం. (అమ్మయ్యా! హమ్మయ్యా! అని నిట్టూర్పువిడచును)
తాత—ఏమయ్యా! ఏమిటా ఆందోళన. (అనిగుండెలమీద చేయి
వైచును.)

రామ—ఏమిందయ్యా! భోంచేసి—కాస్సేపు అటూయిటూతిరిగి—
పాత చుట్టపీకతోసం—గుంటనేపు వెతుక్కొని—అది కనబడిన
తరువాత—పుల్లయ్యగారి యింటికివెళ్ళి వారి లాంతరున చుట్ట
కొట్టుకొని—అరుగుమీద కూర్చునేసరికి—చక్కావచ్చాడు—
సమను బంటోతులాగు.

తాత—ఎవరు?

రామ—ఏమో ఎవరో—ఈపాటికై నా యిప్పించరా! పత్రికచందా
అంటూను.

తాత—ఏమన్నావు.

రామ—ఏమనను. నోట్లోనుండి మాట వచ్చిందిగాదు. ఒక్కపైబుకు
ధైర్యం తెచ్చుకొని—యిదివరకే పంపివేస్తుమండి. ఎట్లాపం
పాలో తెలియక పూరుకున్నాం మల్లారండి మాతాతయ్య
బావతో ఆలోచిస్తానన్నాను.

తాత—ఓరి దొర్భాగ్యడా! నాపేరు ఎందుకుచెప్పావు. ఊల్లోలేడని
పించి దాటిపోదామనుకుంటుంటే, ఏడ్చినట్లేచేశావు. “తాచెడ్డ
కోతి వనం అంతాచెరిపిందని” నీ యేడుపు నీవు యేడవక

నన్నెందుకు కలిపావు. ఎట్లాబ్రతుకుతావోయి, పెద్దపెద్ద
వాళ్ళతో స్నేహం చేస్తావున్నావన్నమాటేగాని ఎట్లా తప్పించు
కుతిరగాలో యింతవరకు తెలిసికోనే లేకపోయావు ఇంక నేర్చు
కునే దెప్పుడు.

రామ—ఏం చేయ్యనయ్యా! అక్కడకు వచ్చిచెడి, సద్దుకునిసద్దుకుని
ఆమాట చెప్పేసరికి నాపెద్దలు ఏమివచ్చారు.

తాత—నరేలేమంచివనే చేశావు. పుల్లయ్య అక్కడకు పోయాడు.

రామ—అడుగో—అతనిని యిలాగే వస్తాయన్నాడు.

తాత—సమయానికే వస్తాయన్నాడు. (ప్రకాశంగా) పుల్లయ్యా!
సమాచారాలేమిటి—

పుల్ల—సమాచారాలూలేవు. సంధించనాలులేవు. ప్రాద్దున్నంచీ
చద్దన్నమైనా నీనకుండా వస్తున్నాను.

తాత—ఏమంత తీరికలేకుండా వున్నావు. సరివమిటి.

పుల్ల—పాటూలేదు. బండలూలేవు. ప్రాబం. “చందాకువచ్చి
అరుగుమీద కూర్చున్నాను యింకిరావద్దని మావాళ్లు
పొలంలోకి కభరు పంపించనాను. అగిరి—యింకిరావచ్చిచూస్తే
యింకా అరుగులగూడే—కనీయలై యున్నాను. ఇది పనిగా
దని యిల్లా చక్కావచ్చాను.

తాత—అయితే—మాకంటే నీవసలాభమే—ఈపూట చద్దన్నం
మిగిలింది.

పుల్ల—ఏమి మిగిలడమయ్యా! ఎములాళ్లలాగ దావరించారు.

రామ—అయితేగాని—యీసంగతి ఏదో ఆలోచిస్తేనేగాని మీరుగా
లేదయ్యా!

పుల్ల—ఏమింది. ఏపోలీసు యిసన్నేటాకో ఒకరిటీషనుతగలెయ్యాలి.

తాత—సరి. సరి—సంఘవ్యవహారములు రచ్చకూడా ఎక్కించాలా.

ఏదో పాలుపడేవాళ్ళు పడుతుంటే—పైనుండి చూచే ప్రారబ్ధం మనకు లేకపోగా పిటిషనులు కూడానా! ఇప్పటికే మనలను తిట్టేవాళ్ల కీసుగతి తెలిస్తే మరింత లోసువకూడాను. ఊరు కోండి—

(ప్రవేశం—చిదంబరస్వామి).

(తనలో) ఈపినిని గొట్టు వీరుగులు ముగ్గురూ యిక్కడకు చేరినా లేమి చేస్తురా! మీటింగుకు పోగూడకని కాబోలు ఆలోచనము ఇటువంటి కిపటి సంఘాభియానుల కుటిలవర్తనములే సాధుమన ధోగతికి దెచ్చినవి. ఈమాయలు భాగ్యేశ్వర శ్రమములు భగవంతుడే పదార్థమౌత! స్మృతంచెనో గాని పాటకై నదినని దౌర్భాగ్యులు. (సమీపించును)

తాత—ఏమండోయి చిదంబర సెట్టిగారూ—ఎక్కడనుంచిరాక
చిదం—ఇంటి దగ్గరనుంచే—మీటింగుకు వెళ్లుచున్నాను తమకు నియ
చేయరా?

తాత—అందుకనే ఆలోచిస్తున్నామండి.

చిదం—మంచిది—త్వంగా బయలు దేరిండి. నేను తొందరగా
పోవలయును. సెలవు నయ చేయుట (నిష్క్రమించును)

తాత—చూచితిరా! కుర్రాళ్లకు సంఘమంటే ఎంత అభిమానమో!
మనంకూడా వెళదాము. ఏమంటారు.

పుల్ల—గాగానేవుంటుందిగాని—చందా యివ్వమని చంపుతారేమో

రామ—ఎందుకు చంపుతారోయ్—వెంకటేశాగే—పంపించుదామని
చెప్పి తప్పించుకు వద్దాం. తరువాత మామూలే—

తాత—మరి త్వరగా బయలు దేరి రండి—వెళదాం—

(నిష్క్రమింతురు)

(ఒకరి తరువాత నొకరు ప్రయాణమై మీటింగుకు పోదును.)

నెట్టి బలిజనంఘ సేవ

చతుర్థాంకము

దృశ్యము

ప్రదేశము—సభాశాలము

(ప్రదేశము—సభాశాలమునెట్టి పురుషోత్తము, చిడంబరసెట్టి, చక్రపాణి
మరికొందఱు సభికులు. కూర్చునియుండును)

చిడం—

సీ. మార్గశ్రమలకోర్చి / మముచేరి ముడమిడ్ల
హితమతులార స్వా / గతముమీకు

చాల ఖచ్చులుచేసి / చనుదెంచి సభగాంచు
ఘసపుణ్యలార స్వా / గతముమీకు

కరవత్రములు జూచి / యుగదెంచిన యట్టి
వ్రతబుధులార స్వా / గతముమీకు

పిలుపును మన్నించి / బిబిరి వచ్చిన
వ్రతిపాత్రులార స్వా / గతముమీకు

గీ. గర్వరాహితులార స్వా / గతముమీకు
గౌరవాధికులార స్వా / గతముమీకు
కలుషవర్జితులార స్వా / గతముమీకు
కర్మసమదాతలార స్వా / గతముమీకు.

ఖడ్గ—సోదర సోదరీమణులారా ?

వ్రతి సంఘముయొక్క అభిప్రాయము, ఆసంఘముందలి కొన్ని
వ్యక్తులు కారణభూతులుగా నుండును. ఆర్యభూమియగు భారతదేశ

ప్రఖ్యాతికి శ్రీరామచంద్రమూర్తి జననము, అదివల్లచారిత్రమును, నీతి యుతముగా రచించిన వాల్మీకియు జగజ్జేగీయమానునిగా విలసిల్లు చున్నారు. సంస్కృతవాఙ్మయమునకు కాళిదాసమహాకవి అవరభార తిగా ప్రతిష్ఠ గడించి యున్నాడు.

అట్లే సెట్టిబలిజసంఘాభివృద్ధికి సంఘజనులే బాధ్యులుగా నుండవలెను. ఒక్కొక్కసంఘ మొక్కొక్క కాలమున నుత్తేజిత నొందు చుండును.

సేటి సెట్టిబలిజసంఘము నభివృద్ధికి దెచ్చుటకు తగిన సమయ మాసన్నమైనది. వేద కాలమున మాంసభక్షణ మొనరించిన గ్రామ్యా ణులు దానిని నిషేధించి శాకాహారమై నాశన నాగరకతను బ్రతి ప్తించి యున్నారు. అట్లే యొకప్పుడు తాళవృక్షమునే కల్పవృక్ష ముగా బట్టుకొని పెరిగిపోయిన చును సంఘులప్పు డావృత్తిని విడచి అంతకంటె నుత్తమమైన సాధువృత్తి నవలంబించుట ప్రథమ సంస్కరణము.

ఈ సంస్కరణము నాచరణలోనికి బెట్టుట సులభసాధ్యము గాదు. లక్షలకొలదిగా నున్న మన వర్తనులలో వేలకొలదిగా నిప్పుడి వృత్తినవలంబించి యున్న వారికి మరియొక జీవనోపాధిని చూపజూసి యున్నది. ఇప్పుడు లేవయచ్చుగో నున్న బాలబాలికలకు నిష్పాదో చిత విద్య నేర్పినచో వారిక ముందు కల్లుగీత, వృత్తిలోనికి దిగకుండ నుండురు.

ఇప్పుడు ప్రపంచము మారి పోయినది. ప్రాతపరిస్థితులకు గొప్ప సంచలనము గలిగి యున్నది. పరిస్థితులకును గుణమగు విధమున ప్రతి వారును తమతమ ప్రాచీనవృత్తులను మార్చుకొని యున్నారు. వేద ఘోష విని పించవలసిన స్థలములలో, ఆంగ్లేయ భాషోచ్ఛారణము విని పించుచున్నది. పంచ మహాయజ్ఞములుగాని పించవలసిన యింద్రలో

ఖండంతరపు సరళలు గాను పించుచున్నవి. వీరోచితత్వాత్ర ధగ్గము వర్తింప బడ నలసిన స్తలములలో వ్యవసాయము వాణిజ్యము కాని పించుచున్నది.

ఇట్లు యావశ్యపంచము తారుమాత్రెనను మన సెట్టిబలిజ, మిలెటరీ సిఫాయికంటె బహుగు సామానులను పైన వేసుకొని తాటి చెట్లెక్కు చున్నాడు. ఈ మధ్య పానమున లక్షల కొడి బీరజముల కుప్పకూలి భ్రష్టులగు చున్నాడు. ఏమి యెట్లున్నను, దేశమందలి మధ్యపానాది దుష్కృత్యమునకు మన వర్గమే ప్రత్యక్షసాధనముగా గాను పించుచున్నది.

దీనిని నాశనము చేయుటకై ఎంతరో మహనీయులు పూను కొనుచున్నారు. కాని దీనివలన వచ్చు, వచ్చువడియొక్క మోజును బట్టి అక్రమకార్యమైనను, దీనిని హతాత్తుగా సూపు మాపుటకు వీలు గా కున్నది.

ఇది నిలబియుండునంత కాలమైనను క్షీణించుచుండును గాని అభివృద్ధిగానుండ జాలను. మన సాంఘిక లీన్మత్తియందుండి ధనాధి కులగుటకుగాని నీతివంతులగుటకుగాని యవకాశములేదు.

ఈ వృత్తి నిరపాయమైనదిగాదు. కఠకుకత్తులతో సాము. కన్నులు తిరిగిపోవునంత యెత్తుగల తాటిచెట్లపై స్వారి. తాటిమువ్వ లలోని మిడినాగులు కరిచి మురికించిన వారెంతరో గలరు. తాటి చెట్లపైనుండి అకస్మాత్తుగా పడి మురికించిన వారెంతరో గలరు. స్త్రీలకుగాని పురుషులకుగాని యీవృత్తి వలన సుత్రేజము గలుగదు.

వేమనవంటి తాత్త్వికుడుగాని, శ్రీనాథునివంటి మహాకవిగాని రాను మోహనుని వంటి సంస్కర్తగాని మన సంఘముచుండియు తృప్తిగా కుండుటకు కారణమేమి! ఈశ్వరప్రసాదిత మగు జ్ఞానమును సవ్యముగా సుపయోగింపక పోవుటచేతనే గదా!

సెట్టిబలిజ సాంఘీకులారా! దేశమందలి సంచలనముఁ గాంచుడు. ప్రతిసంఘ మెట్టుబలివృద్ధి నొందుచున్నదో చూడుడు. విద్యాభివృద్ధికి ముందంజవేయుడు.

సంఘమందలి విద్యాసునులారా!

మీరు స్వార్థత్యాగమున కోర్చి సంఘమునకై సారస్వతమును గూర్చుడు. సెట్టిబలిజ యువకవి పుంగవులారా! సెట్టిబలిజ విద్యాధికులారా! మీలేఖనిని సంఘాభివృద్ధికై యుపయోగింపుడు. మీవచో మృతధారలచే సంఘాభిమానమును పెంపునొందింపుడు.

సంస్కర్తలారా! మన సంఘమందలి ప్రాచీనమూఢాచారములను పెకల్చివేయుడు. సుఖజీవన విధానమును నేర్చి సంఘేంద్రరాజము గావింపుడు—లెండు.

(చప్పట్లు గొట్టుదురు.)

పురు—(ముందునకువచ్చి) జాతీయ సోదరులారా!

సీ. సతతసదాచార ! సంపన్నులగునంట

జాతికిన్ మీకు ప్ర ! ఖ్యాతినుండు

ప్రతి గృహంబున ! బాలబాలికల్ చదివిన

జాతికిన్ మీకు ప్ర ! ఖ్యాతినుండు

కూడుగోర్ ప్రజకు ! చేదోడువాదోడౌట

జాతికిన్ మీకు ప్ర ! ఖ్యాతినుండు

సరసప్రభుత్వ ప్ర ! జాసంస్తలందుంట

జాతికిన్ మీకు ప్ర ! ఖ్యాతినుండు

గీ. దేశకాలపరిసితుల్ ! దెలసి కనులు

దెఱచి యోగ్యులుపోవు ! తెన్నరసిసంఘ

మన్నిటం గీర్తివంత ! మానట్లు చేయ
జాతికిని మీకుఁగూడ ప్ర ! భ్యాతిసుంకు !

(హర్షధ్వనులు)

(ముందునకువచ్చి) విద్యాసంపదలతులఁదూగునోసోదరులారా!

సీ. దేశసంస్కరణకై ! దేహముల్ గోల్పోవు
నన్యోపకారుల ! నరయలేదె !

భాషాభివృద్ధికై ! బాములుపడుచున్న
విద్యాభిమానుల ! వెతకలేదె !

అన్యజాతుల వార ! లాత్మ బాంధవసేవ
చేయుచుండుటను ఏ ! క్షింపలేదె !

తాపససమితిలో ! కోపకారార్థంబు
కర్మలన్ జేయుట గాంచలేదె !

గీ. అన్ని విధముల నందరు ! నిభిమతార్థ
సిద్ధిగాంచుట చూచిన ! సిగ్గుగాదె
ఏల మన సంఘ మీరీతి ! బోపడుట
కడిది కార్యముల్ నేయంగ ! దొడరరాదె !

వేయిమాటలెంగులకు !

ఖడ్గ—

సీ. సహజప్రవత్తుల ! నరణి నొప్పెడు, యుష్మ
చాత్మలఁ బొనుపం ! బుండునేని
పరగదురాచార ! పద్ధతి జాతిహైన్య
తకు హేతువుగ ! నిలఁతురయేని !
చెలుపుమీరంగ ! సెట్టిబలిక నామాక్షరి
స్వర్ణాక్షరములతో ! వ్రాతురేని !

బాముల నెడఁగావి ? పలువిద్యలను నేర్చి
యువతీమణులఁ గావనుంటిరేని

గీ. అది యిదేటికి సంఘ ము ? త్యుదిత దళను
సలరి తుల దూఁగవలెనని ? తలఁతురేని
శమదమంబులతోడ హే ? చ్చరిక గల్గి
పాటుపడఁడు జాతీయ ? ప్రవరులారా ?

ఖడ్గ—చికమత్యము, అభిమానము, సంఘాభివృద్ధికి పెట్టని కోటవంటివి.
అందునకు, కులమనగా ?

సీ. ధనికదరిద్రాది ? జనుల జాతీయుల

వదలక చేర్చు కు ? న్నది ఎ కులము
కులము వా రేదేశ ? ములను గాన్పించిన
వదలక చేర్చు కు ? న్నది ఎ కులము
వారువీరసకను ? వర్ణస్థులందరి
వదలక చేర్చుకున్న ? ది ఎ కులము
తాత బావాయన ? తన వారి బిలచుచు

నైకమశ్యము జేయునది ? యె కులము
పగమనహాకారి ముంజేతి ? ఫలము కులము
గురుతరంబైన భవ్య సం ? కులము కులము
అట్టి గోత్రాభివృద్ధికి ? యందరమును
తగు ప్రయత్నముల్ జేయుట ? ధర్మమయ్య.

(సభాస్థలినుండి యొక ముసలి యవ్వలేచి) నాయనలారా
నాదొక మనవిచిత్తగింపుడు.

(సభాస్థలినుండి నోనో కూర్చుండుము. కూర్చుండుము)

ఖడ్గ—ఆగుఁడు—ఆయవ్వ యెవ్వరో ఏదో చెప్పుచున్నది. మాట్లా
డ నిటురానిండు.

ముస—(వణకుచూ నమిపించి) ఇదిగోనాయనా

ఖడ్గ—ఏమిటవ్వాయవి?

ముస—రూపాయలమూట

ఖడ్గ—ఎక్కడివి.

ముస—నాభర్తగారు చనిపోవుతరి సిచ్చినవి.

ఖడ్గ—ఎందులకు.

ముసలి—ఎందులకా యిచ్చి సంఘసేవ, జేయునగృహమునాకు పట్టి నదికాదు. ఇక నాతనవు నిరర్థకముగనే యీవ్రపంచమును వీడిపోవుచున్నది. ఎప్పటికైన, నెవరైన మహనీయులు, నేను జన్మించిన యీసెట్టిబలిజ సంఘహం దుద్భవించి సంఘాభివృద్ధికి పాటుపడుచో వారికీధన మొసంగి దీనిని బీద విద్యార్థుల విద్యాభివృద్ధికి వినియోగించ వలసినదిగా చెప్పుమని ప్రాణములవీడిరి.

ఖడ్గ—ఆహా యెంతటి యుదారస్వభావము. వారి యాత్మకు శాంతి గలుగుగాక?

చిదం—అమ్మహనీయుడిప్పట్లనున్నచో ఎంతబాగుగ నుండెడిది.

పున—సంఘాభివృద్ధినిగూర్చి పరితపించి యుద్యమ ప్రారంభకులు లేక యిట్లెందరు తమ ప్రాణములను సంఘ దుస్థితిని స్మరించుచు వీడిరోగిదా?

ఖడ్గ—అమ్మా! ఎంత మొత్తమా—

ముస—పదునైదువేలు.

ఖడ్గ—వారిపేరు.

(సభలోనుండి) రామస్వామిసెట్టి

ఖడ్గ—అట్లయిన దీనిని మూలధనములో చేర్చి బీద విద్యార్థులకు యిచ్చు ఏర్పాటు గావించవలయును.

మున—నాటినుండియు నీధనమును వడ్డీకిచ్చి భద్రముగ కాపాడితిని. యిప్పటికి పడునైదు వేలైనది. నాకును వార్ధకము హెచ్చుటచే యోషిక తగ్గిపోవుచున్నది. నాభర్తగారి యభీష్టము నెవరే దేమోయనుచింతయునన్ను నినదినము పట్టి బాధించుచున్నది. ఇప్పటికి నానాధుని కోర్కె తమ మూలమున యీడేరినది. వారి యాజ్ఞ చెల్లించ వలసిననాపిధియు నెరవేరినది.

భద్ర—అమ్మా! ఈసొమ్మును మూలధనములో చేర్చి “రానస్సాని సిద్ధి” యరువేళుతో నారి యూనతిని శిరినావహించగలము.

మున—చిత్తము. నాకాయే కావలయును. (కూర్చుకొను)

చక్ర—(లేచి తనలో) ఈసభను పాడుచేయ నలసిందగా కంటోద్యోగి యగు దురోదర యాజ్ఞానుసార మీపరివారముతో పట్టునచ్చితిని. ఇమ్మహాసేయుల ప్రబోధము సామాన్యమృతములను గూడ ద్రివిధజేసి కాల్యలట్టుల ప్రవహింప జేయుచున్నది. ఇట్టి హితవచనములకు నాలోని మంత్రము మాయమైనది.

అజ్ఞానాంధకారమున మునింగి. సంఘము నేవగిచ్చి ధనము తయో వృధావ్యయములకు వెచ్చించి. చిరత్త్యముగ నిరిగించి పాపముడుడను. నిజముగా సంఘాభివృద్ధికి పాటుపడుటయన చాల పొరపాటు. నావంటి యధనాధము లీ సంఘమున బుట్టి దాని యభివృద్ధికి పాటుపడక. ఏనగించుకొనియుంట చేతనే సంఘము పీనస్థితికి వచ్చినది. నావంటివాడు, నేను వెచ్చించు ధనము, సంపద కొలది బీదవిద్యార్థుల విద్యాభివృద్ధికి సాయపడడిగదా? అట్లుపక రించినచో నీపాటికి సంఘము సెట్టిబలిజ విద్యావంతులతో తులనాగుచుండెడిదే? ఛీ, జీవచ్ఛవపు చందమున నూరును పేగునుధర్మ

ము దాక్షిణ్యము లేక చరించు నా బ్రతుకెందులకు. నిష్ప్రయోజనమైన నా జీవితము, నిరర్థకమైన నా యర్థము, యెవరానందించునది. ఎవరికుపకరించునది.

ఇనీ! ముచలి యవ్వపాటి బుద్ధికూడి నాకు లేకపోయినది. సమయమందెంత యభిమతియు లేనిది, భర్తగాకు విడచిపోయిన ధనమునంత జాగ్రత్తగా యభివృద్ధిలోనికి తెచ్చి యుట్టి నుపాత్కారమునకు మార్గవ్యూహమునా? స్త్రీయందును పైశ్చల్య సంఘాభిమానమిడి యున్నది గాని, నాంటి నీచునది యంతవఱకు గోచరించినదేగాదు.

(ఇంచుకంత యోచించి) ఇప్పుడు మాత్రమేమైనది. నా కెంతో ధనమున్నది. ఈ ధనము మొలుచెడి స్నేహితులకు, దుర్వ్యయములకు వెలుకొని నిష్కళంక హృదయము నుపాధిమాన సంఘాభిమానమునకు వీరని కలిసి నిశ్చింతగా సంఘాభివృద్ధికై పనిచేయును. నా ధనములోనికి యుంచువేల గూప్యములను బీచవిద్యార్థ నిధికియచ్చెదను. కాని స్వస్థులము నేను వచ్చిన యీ కడలోద్దేశమును వీరల కెరిగించి దురొదకు నేల సంపదజేయవలయును. అట్లు చేయుట మంచిదిగాదు. మరల వారి స్నేహము, జేయకుండుట యే యిష్టమన మంచివని. పోయి ఖడ్గనారాయణుని కాళ్ళపై బడి సన్నోక మిక్రినిగా పరిగ్రహింప ప్రార్థించెదను. (సమీపించి ప్రకాశముగా) మహానీయా! సమస్కారములు.

ఖడ్గ—సోదరా! లెమ్ము. మిమ్మొకసారి చూచిన జ్ఞాపకమున్నది.

పురు—పైకియపైనుండివడి ధూళితో నున్నతరి.

ఖడ్గ—బోను! జ్ఞాపకమువచ్చినది.

చక్ర—అప్పుటి నాయవినీతికి గుర్తింపును.

ఖడ్గ—(మీదచేయివైచి సమగ్రముగా) సహవాసదోషముగదా! అందు

మీ తప్పేమి యున్నది?

చక్ర—నేను సంఘద్రోహిని. సంఘమునకు, దాని యభివృద్ధికి పాటు పడువారలకు మహాపకారమును చేయదలంచిన పాపిని. ఇక పైని మీ చరణసేవతో పాటు, సంఘసేవజేయ కుతూహల పడు నాడను.

ఖడ్గ—మేము వాంఛించునది ఏమే ?

చక్ర—నాకున్న ధనమునుండి యిరువదివేల సూప్యములను విద్యా నిధికిచ్చుట కిప్పుడే మీ యెదుట వాగ్దానముచేయుచున్నాను. పరిగ్రహించుడు.

ఖడ్గ—మహాభాగ్యము.

(సభలో హర్షధ్వనులు)

పురు—మిత్రమా! మీరు సూత్రో కలసి పనిచేయుటంతయు శుభ దాయకము. ఇక సంఘసేవ సులభసాధ్యముగా తలంతుమి.

బిదం—తమవంటి ధన్యతములు పూనుకొనిన నే కార్యములు నెరవేర కుండును. మహాత్మా! పవిత్రమగు తమ చరితము అస్మదాదు లకు మార్గదర్శిని యగుఁగాత ?

నెట్టి బలి జనంఘ సేవ

పంచమాంకము

౧౦౫౦

(పాతకము—మనోదగుడు విచారము నభినయించుచు)

ఉ. చేసిన చేతిలన్నియును ! చేతుని బొందెను వారి కార్యమూర్
భాసిలుచుండ నెల్ల యెడ ! వారుము వారుమువృద్ధిబొందుచున్
రోసినవారలెల్లగును ! చూకలసిచ్చుచు నుండియక్కటా !
ఏసరణి మదిస్థితమునిత్త ! తీరితుచుకొందునోగదా ?

చేయవలసిన పనులన్నియుచేసితిని. పన్నవలసిన పన్నుగడల
కెన్నియేని పన్నితిని. ఖడ్గనారాయణసెట్టి యీ కడ తేరలేదు. ఉద్య
మమాధగ్నుము కాలేదు. ఉద్యమ ప్రోత్సహలులా దిననాభివృద్ధి
గాంచుచున్నాడు. ఆచరించు వారా యధికమగుచున్నాను—ఇప్పుడి
కేమున్నది. కడిపటియత్నము కడ తేచ్చుటయే ? అందుకొకత్రాగు
బోతులనిమిత్తిము కలుగుచేసితిని. ఇప్పటికి రెండుదినములక్రిందట
ఖడ్గనారాయణమున్నగు వారలీసమీప గ్రామమునకు పోయి సట్లు తెలి
యచున్నది. వారి రాత్రిపూట తప్పకతిరిగి రాగలరనుకూఢి వార్త
కూడ తెలిసినది.—ఈ ప్రాంతము చెట్లతో, పొదలతో, చాలకట్ట
ముగనా, నిర్జనముగను, నా ప్రయత్నమునకు సాయపడుకొని ననుకూల
ముగనే యున్నది. అర్ధరాత్రియందీ తావుల చలిచీనులుకూడ సంచ
రించవు. వీరినెట్లయిన నిందు మటుమాయము గావించితిని నాతో
రైతప్పుక సిద్ధించగలదు. ఏమిది—హృదయచూందోళన పడుచు
న్నది. ఛీ ! విచిత్రతనము పడుగునకు వారకూలా ? ఇట్టిపన్నియు నా

వంటిదైర్యశాలి లెక్కచేయఁదగినవికావు.—అయినను, (యింఁచుక
దీనవదనముతో)

శా. దేవాఁ యెట్లు చూచెదోదయను నీ ? దే భారమీకార్యముర్
వేవేగన్ సఫలీకృతంబుగనగన్ ? వేజేయుమీ శూరతన్
భావాతీతనయాస్వరూపస్వరూరీ ? భావింతు నేనెప్పుడున్
నీవాడన్ ననుబ్రోవవే మరతువే ? నీ భక్తవాత్సల్యతన్.

దైవము నన్ననుకూలించును. ఇచ్చానుదినము. నా ప్రయ
త్నమున కడఁపఁజేసెను. కథ యంతరించునదికూడ నీ దినమే. ఆహా!
పట్టరాని సంఘోషముచే గాబోలును నా శరీరము సననశమగుచున్నది.
శత్రుదండనమున కిది సంశయంపనక్కరలేదు.

(ప్రవేశము. నాకరు)

దురో—ఏమిరా యిటువచ్చితివి.

నాక—తమకొఱకు యిద్దరు మరుష్యాలు వచ్చినారండి.

దురో—ఇటుతీసుకొనిరా !

(నాకరు నిష్క్రమించి కిరికి యిద్దఱిఁతో ప్రవేశించును)

(నమస్కరింతురు.)

దురో—ఎందరు వచ్చినారురా ?

దొంగ—ఇద్దరమండీ.

దురో—రిగతవాఁడేరి ?

దొంగ—చస్తారండి, పని ఏంటో చెప్పిం తరవాత.

దురో—చనియేమియును లేదు. ఇటురంపు. మీరు దైర్యమైనవా
లేనా ?

దొంగ—ఓ ! కావలసినంత. ఎవళ్లైనా చంపేయమంటే చంపేస్తాం.

దురో—ఇప్పుడదే చేయవలసినవని.

దొంగ—ఇప్పుడు చంపమంటారా !

దురో—ఎవరినిరా! ఇక్కడెవరున్నాడు.

దొంగ—తమచిత్తం.

దురో—అయితేగాని ఒకమాట. ఈ మార్గముగుండ అర్ధరాత్రిసమయమున నలుగురు మనుష్యులు వచ్చెదరు. వారిగుర్తులు చెప్పెనను. తక్షణము పైబడి హత్యగావించవలయును.

దొంగ—ఒకరు కనబడితే!

దురో—ఒకరినై నను సరే?

దొంగ—చిత్తం. మీరుఎక్కడ వుంటారు.

దురో—నేను సమీపముండే యుందును.

దొంగ—చంపిన తరువాత మిమ్మల్ని పిలుస్తాం.

దురో—పిలువనద్దు. ఇంకా యన్న నేనేవచ్చెదను.

దొంగ—సరే ఏమన్నా యిచ్చండి తాగడానికి.

దురో—తరువాత చూచుకొనవచ్చును. ఈ పగిరాపాయలు పట్టుకొని వెళ్లండి.

దొంగ—చిత్తం. బాబు. (నిష్క్రమించును)

దురో—ఎట్లా యీ పని నెరవేరువరకు నిద్రాహారములు త్యజించవలయును. ఈ దినము వీరివెంట నంటి ఆప్రదేశమునుచూపి, తగిన రహస్యస్థలమందుంచి పనిచేయించవలయును. వేళయగుచున్నది.

(నిష్క్రమించును)

2. రంగం

(ప్రదేశము—ఖడ్గనారాయణ. చిదింబరపట్టి పురుషోత్తమ, చక్రపాణి)

పురు—మనమీ యర్థ రిక్తిమున ప్రయాణము జేయుట ప్రమాదనూచకముగా నున్నది.

చిదిం—ఊరక యల్లలము లెనులకు. మనకాగ్యభారమే యిట్టియనయములందు ప్రయాణము చేయించుచున్నది. అయినను

మనకు రాత్రియని, వగలని తలంచవలసిన పనియేమున్నది.
చక్ర—అర్థరాత్రిమువ చోరులయొక్కయు, కూర్జిరజంతువుల యొక్కయు భయముండుట నహజము. విశేషించి శత్రుభయము గూడ వాటిల్లు చుండును.

ఖడ్గ—మనపై సంత ఎగతలంచు విరోధులెవరు. మనకు ప్రపంచమంతయు నిష్ఠులే. మనయొరులకు హానితలంచు విధానమున సంచరించువారముగాము. శత్రుభయమున్న సంగతివీడి చోరుకూర్జిరమృగముల యలజడినించుక గమనించవలసినదే?

చిదం—వరుల కవకారముఁ జేసినశత్రులు, ఉపకారముచేసిన మిత్రులని తలంచరాదు. అందరు నొక్కరీతినుండరు. మనకు మిత్రులవలె గన్నట్టి మన నలనియవకారము తలంచనివారు సహితము—ఊరక యవకారముఁ జేయవ్రయత్నింతురనుట సన్యాయముగాదు.

ఖడ్గ—అయిన నిప్పుడా పిషయమెందులకు. మనము మార్గమధ్యము ననుండి శంక చిన లాభమేమి. ఈశ్వర ప్రేరేపణలేనిదే కష్టముగాని, సుఖముగాని గలుగదు. కాని కొంచెము జాగ్రత్తగ మాత్రము క్రిందచూచి నడచుట మంచిది!

(నడచుచుందురు)

(ప్రవేశము—దురోదనుడు. ఒక విశంతువు విరుగువచ్చును)

దురో—అబ్బా! ఏమిది. దుశ్శకునము. ప్రమాదము వాటిల్లదు గదా! ఛీ! ఏమి ప్రమాదము. ఏమిభయము. ఇట్టిశరణమున శకునము పాటించరాదు.

(మొందునకు చరచరనడచి పోవును)

(ప్రవేశము—మరోదరుడు మొదలగువారు, నిష్క్రమింతురు)

ప్రవేశము. మరోదరుడు. ముందునకు వచ్చి. ఎవరురా అక్కడ.

దొంగ—చిత్తము. మేమండి.

మరో—ఈ మార్గముగుండనే నేను చెప్పిన నలుగురువత్తురు. గుర్తులు జ్ఞాపకమున్నవి గదా!

దొంగ—చిత్తం. బాబయ్య సంఘంఅంటా తీగుగుతారు ఆమనఃవ్యులు.

మరో—అవును. చాలజాగ్రత్తగ గుర్తించవలయును!

దొంగ—చిత్తం, చిత్తం.

మరో—నేనీ సమీపముందే దాగియుందును. మీరుకూడ ఆపాదల చాటున దాగియుందుడు— (నిష్క్రమింతురు)

(ప్రవేశము. ఖడ్గ, చిదం, పురు, చక్రి)

చిదం—ఈ మార్గముగుండ మఱి నాలుగు దారులు గాన్పించుచున్నవి.

ఖం దేమార్గమున మనము పోవలయునో!

పురు—ఇది చాలకష్టమగు విషయమే! అపరిచితులు గుర్తింపజాలరు.

చక్ర—ఇది నలగినదారి. తరచు ప్రయాణము చేయువారలీ దారిని పోదురిసి నలగిన యీ దారినిబట్టియే తెలియుచున్నది.

ఖడ్గ—ఇదియంతయు నిర్జనమై, దట్టమైన పొదలతోను చెట్లతోను నిండియున్నది. నలగిన త్రోవను పోవుటమంచిది. యింకను కొంచెము నిదానించుడు.

(నడచుచుండురు)

(ప్రవేశం—మరోదరుడు)

మాటలు వినవచ్చుచున్నవి. వచ్చుచున్నట్లున్నారు. బలే!

జాగ్రత్తగ సుండవలసివదిగా చెప్పి వచ్చెనను.

(త్వంత్వరగ పోవును.)

(తాగుబోతులు దురోదరునిపై బడి చిదుకగొట్టుదురు.
పెద్దపెద్ద కేకలు వేయును)

(ఇంతలో—ఖడ్గ, విదగ, పురు, చక్ర, ప్రవేశం)

అదుగో! ఎవ్వరిదో మహవ్యరోగము విసవచ్చుచున్నది.
పరుగెత్తుడు, కేకలు వేయుడు. ఎవరు వారు- వచ్చుచున్నాము. భయ
పడకుడు.. భయపడకుడు.—

((తాగుబోతులు పారిపోవుదురు))

ఖడ్గ—(దగ్గరకువచ్చి మొగముపరికించి) అయ్యో! పాపము. దురో
దరుడు, దురోదరుడు.—(రక్తముగారుచున్న గాయములకు
కట్టుగట్టుదురు)

ఖడ్గ—నుహతా! నిశీఘసమయమందీ నిర్జనప్రాంతమునకు తమ
రేమి పనియిండి వచ్చితిరి. దుర్మార్గులగు తాగుబోతులెంత
క్రూరముగ ఉండిచిరి. అయ్యో! రక్తము స్రవించుచున్నది.
(జేబుగుమూలుతో వత్తుచుండును.)

దురో—(విచారముతో ఖడ్గనారాయణుని సుద్దేశించి) అయ్యో! సమ
స్కారము. (చేతులుజోడించి)

గీ. మాన్యచిరతులు సంఘాభి ! మానులీల
మాన్యదను నేను యన్యమ ! మరయలేక
నిటనిశీధిని ముముచంప ! నిలచితయ్య
రాక్షసత్వము నూని నా ! రాయణాఖ్య !

(అందరు ఆశ్చర్యపడుదురు)

ఖడ్గ—ఆర్యా! అదేమి అట్లనుచున్నావు.

దురో—నాయనా ! ఏమిన్నది

తే. గీ. చేసితిని మీయెడలగొప్ప ! చెనటికార్య
మూర్ఖ! సవినయముగవలె ! లరయుమయ్య

సంఘ సౌభాగ్యమునుగోరి / సకలవిధుల
హర్షిశము పాటుపడుమిమ్ము / సరయలేక
కపట సంఘాభిమానిగా / నటనచూపి
విఘ్న మొనరింప లోలోస / వేసవేలు
కృత్రిమాలోచనలు మిమ్ము / కూలద్రోయ ?
పన్నితని, సంఘద్రోహిని / పాతకదడు
వెంగలిసి బుద్ధిహీనుడ / నగుదునేను
కాని నాచేతలన్ని వి / ఘ్నంబులయ్యె
నైన సంతతితో కోప / మాపలేక
తమ్ము వధియించుకొఱకునై / త్రాగుబోతు
దుండగిండ్రిని రావించి / త్రోవనుంచి
పొంచియుంటి నిశీధిని / పానలలోస
నింతలో మీదురాక నా / లించిచిప్ప
నేగ; నన్నెమీరిని దుండగుల్ / వేగగొట్టి
రంత కేకలువేయ మీ / రాకచూచి
పారిపోయి యిది నాదు / పాపఫలము
సాధులగు మీయెడల నేను / సలిపినట్టి
ద్రోహబుద్ధికి దైవమీ / తెన్నుచూప
నన్ను క్షమియింపుమయ్య సం / వస్థనీవు ?

(దుర్యోధనుడు ఆయాసముతో నిట్టూర్పులు విడచుచుండును)

ఖడ్గ—(తనలో) ఏమిటి ఆశ్చర్యము. మమ్ములను కడతేర్చుటకు ప్రయత్నించినట్లుగా యున్నది. (ప్రకాశముగా) మహాత్మా ! గతిం చిన విషయములను గూర్చి పిచారింపకుడు. అయినను మీ మూలమున మాకార్యమునకుగాని మాకుగాని నష్టమనునది యే గలుగలేదు.

చిదం—(తనలో) ఈ దుర్మార్గునకు నేనన్న విధమువనే మర్యాద
 జరిగినది. దైవము న్యాయమును తిలకించడా! ఈతఁడు పన్నిన
 యుచ్చులో నీతడే తగుల్కొనెను. ఇంకను యిట్టి వెంగలిజేవించి
 యుండు టనర్థదాయకమే ?

చక్ర—(తనలో) నే చెప్పినమాట వినక గుర్మార్గమునకు తలపెట్టి
 నాడు.

పురు—రంగయ్యగారి కడో యెరిగించువానివలె నటించి యేవగింపు
 గలిగించిన దితడేయని యిప్పుడు తలంపవలసియున్నది.

దురో—చిదం, పురు, చక్ర, ఖడ్గనారాయణులవంక తిరిగి నమస్కరించి) అబ్బా! ఆయానము.

తే. గీ. చదువుకొన్న నాయనలార ! సునులార
 మాన్యవరులార సంఘాభి ! మానులార!!
 వినుడు నాచరితంబింతి ! వినువుకొనక
 బాల్యమాడగ నేటికి ! బరులయశము
 ఘనత సౌభాగ్య మభివృద్ధి ! కనులఁగాంచి
 నీరిడని రోజులేదైన ! నితరులకడ
 నక్క విసయాలతోకడు ! నక్కజముగ
 వారి మేలునుకోరెడి ! వానియట్లు
 తిరిగియెట్లులో గోతులో ! ద్రెళ్లజేయు
 వాడ, వీలైనకొంపల ! పాడుచేసి
 కీరితి ధనంబుకొంత చే ! కూర్చినాడ
 ఇతరులకు మేలుచేసి ! యెఱుంగనెప్పుడు
 చేయకున్నను మేలును ! తేయువారిఁ
 తేరి కొండెములనుతెప్పి ! చేటుగూర్చి

కార్యమొట్టెన గంగలోఁ | గలువకున్న
నిద్రతోవని నీచుడ | నింక నెన్ని
యేని, దుర్మార్గములను | నింతేని, పాప
మని, కట్టిగుడుచు నె | వ్పటికినై న
యని, తలంపక చేసితి | నార్యులార !
నావలెనెలోన నొక్కయు | బైకినొకటి
కృత్రిమాలోచనలు వన్ని | కూరకార్య !
ములను గలపెట్టి పరుల కొం | పలనుగూర్చి
సంఘసౌభాగ్యమునకును | సాంఘికులకు
నపకృతులొనర్చు నీచులి | ట్లధములగుచు
నిడుమలొందుట నిక్క | యింకెన్నఁటికి
వనుచేయఁగఁబోనని | ప్రజ్ఞలైన
భవ్యభవదీయ సన్నిధి | బలుకువాడ !

మహానీయా, మీ యెడల నాచరించిన ద్రోహబుద్ధికి పరిహారము నా పుత్రకారత్నమునిచ్చి పరిణయమాచరించినగాని నాజన్మధన్యతంగాంచదు. శీఘ్రమే యీపని నిర్వర్తించడగును మీరీ విషయమున వేరు విధముగా చెప్పరాదు. రండు.

(నిష్క్రమింతురు.)

కవరంగము

వినాహమంటపము

(ప్రవేశము:—దుర్రోదరుడు, సుమ, చిరం, పురు, భిష్మ, చక్ర సెట్టివలె విద్యార్థులు.

ఉద్యోగీయులు మొదలగువారు)

దుర్రో—కుమారీ? నీయభీష్టమిడేరినది. ఈ పుష్పమాల నామహానీయుని కంతశీమనుంపుము.

మమ—(సిగ్గుతో) అట్లు చేయును. (ఖడ్గనారాయణ సెట్టియు ఆ ప్రకారము చేయును.)

(అందరు వార్షధర్మసలతో దీవింతురు)

దురో—(కూతును దేశించి) కుమారీ.

గీ. మహితగురుడును సంఘభి ! మానియ నగు
న్యాయశీలని ఖడ్గనా ! గాయణాఖ్య
సల్పగా బడయు భాగ్యమ ! నాకుగల్గె
నీకతన బూర్వపుణ్యాన ! విజయ పుత్రీ !

చేయిపట్టుకొని.

గీ. నుగణములగనియ , సనాధ ! నురభిభూత
నయకునిధి సంఘసాభాగ్య ! తదికిత్తు
మట్టినానికి బట్నవై ! సెట్టి పు
మెలగవలె నలలో నాల్గు ! వలె గుమారీ !

(ఖడ్గనారాయణును దేశించి.)

నాయనా ! ఖడ్గనారాయణా !

గీ. చలముగొని యెన్న యవశ్రతుల్ ! సలిపినాడ
సవయలోనెంచజోక మమ్ము ! సవశము
నయగను యశోనిధి కీర్తి ! దాయకముగ
నేలు, మీతన్ని? నర్రాంగి ! నీలశోడ

ఖడ్గ—జరిగిన విషయమనకు మీరు చింతిల్లక క్కరలేదా. మేమావిషయములను అవకాశములుగా గణించుటలేదు.

చిదం—(విద్యావంతులను చూపి) ఖడ్గనారాయణును దేశించి.
మహానుభావా ?

సంఘసౌభాగ్యశిఖర జాల / సాయపడిన

వారు మీకలె గొనియాడ / పశే మెఱుగ్గు ?

కానిమీశంకరకు నొక్క విషయముఁ చెప్పుచున్నాను. పురుష
జన్మమెత్తినందులకుగాను సంఘమున కీహతిసేవయవశ్యము చేయ
వలసియున్నది.

సీ. దేశగ్రామాదుల / బిండిలే కెందఱు

మనవారు మలముల / మాడుచుండొ

జీవన నియమ / జీసుకో - యె

పనిలేక కష్టముల్ / పడుచునుండొ

విద్యావివేకముల్ / వినయంబు లేకుని

రిక్కులేకెందఱు / దిగుచునుండొ

చేదోడువాదోడు / మేదినియునులేక

నేకాకులై ఎంద / రేడ్చుచుండొ

బడయగలరు.

2. అర్ధము	0- 6-0
3. తీరకవధ (ల)	0- 2-0
4. కరుణకము (ఖండి)	0- 4-0
5. భీమవరపుకోట ప్రయాణము	0- 1-0
6. పతిభక్తి (తాళ్లగరించును)	0-12-0
7. ప్రసవపాతము (గంభీరభావము గలది)	0- 1-0
8. రతిరహస్యము (సంస్కృతమునకు తెలుగునేత)	
(అచ్చగుచున్నది)	
9. శ్రీజయపురమహారాజా విక్రమదేవవర్మ పట్టాభిషేకము	0- 2-0
10. గాంధీశతకము అచ్చుకాలేదు	
11. ఆంధ్రవ్యాకరణము	0- 8-0
12. Our Christmas excursion	0- 3-0
13. జ్ఞానాంజలి (పూర్వార్థము) ఇవి పదునొకండు శతకములు	
1120 పద్యములు	0- 4-0
14. జ్ఞానాంజలి (ఉత్తరార్థము) అచ్చుకాలేదు.	
15. సెట్టిబలిశతకము	0- 2-0

వలయువారు:—

పండిత పి. సత్యనారాయణరాజుగారు

తణుకు

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా

అని వ్రాసిన బహుగళము.

1. రంగం రహస్యాలు	0- 2-0
2. స్త్రీల పెండ్లి పాటలు	0- 3-0
3. త్రాగుడు పాటలు	0- 2-0
4. ఆంధ్రబర్మా కార్మికయుద్ధము	0- 4-0
5. సెట్టిబలిజనాయకరత్నాకరము	0- 8-0
6. గయోపాఖ్యానం	0-10-0
7. సెట్టిబలిజ శతకం	0- 2-0
8. సెట్టిబలిజసంఘసేవ	0-12-0

వలయువారు:—యీక్రింది వారికి వ్రాయవలయును.

సెట్టిబలిజగ్రంథమండలి

నల్లరామేశ్వరం,

ఆత్మలిపాఠశాల.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా,

ఆద్యపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయుడుగారి

సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్ నందు ముద్రితము, రాజమండ్రి-6768-82.

14578